

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Τμήμα Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Σχολή Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία»

**Η εφαρμογή της γεωοικονομίας στις εξέχουσες
περιπτώσεις της Κίνας και των Ηνωμένων Πολιτειών
Αμερικής**

ΒΑΣΙΛΗ ΙΩΑΝΝΑ

ΚΟΡΙΝΘΟΣ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2016

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Sciences and International
Relations

Master Program in
«Global Political Economy»

The application of geo-economics in prominent cases
of China and United States of America

Vasili Ioanna

Corinth, October 2016

Η εφαρμογή της γεωοικονομίας στις εξέχουσες περιπτώσεις της Κίνας και των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής

Σημαντικοί Όροι: [Γεωοικονομία, Ανάδυση της Κίνας, Πτώση της Αμερικής, Ηγεμονία]

Περίληψη

Η γεωοικονομία μπορεί να μην είναι ένα νέο πεδίο μελέτης, εντούτοις, έγινε ιδιαίτερα γνωστή με την ανατολή της νέας χιλιετίας. Το τρομοκρατικό χτύπημα που δέχτηκε η Αμερική την 11/9, μας μαρτυρά πως η παντοδυναμία της είχε υποστεί πλέον ρήγματα. Επιπλέον, τα ψήγματα οικονομικής πτώσης, με αποκορύφωμα την χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, έφεραν στην επιφάνεια νέους παίκτες που απειλούσαν την ηγεμονική της θέση, όπως για παράδειγμα την Κίνα. Η Κίνα ξεκίνησε με μικρά αλλά σταθερά βήματα, από την έβδομη οικονομία το 2000 έφτασε σήμερα να είναι η δεύτερη οικονομία του κόσμου με τις προβλέψεις να μιλούν για περαιτέρω οικονομική μεγέθυνση. Η οικονομία όμως δεν είναι ο μόνος τομέας που έχει επιδείξει βελτίωση. Η κυριαρχία της στο εμπόριο είναι αδιαμφισβήτητη. Επιπλέον στους τομείς της τεχνολογίας και της στρατιωτικής δύναμης έχει κάνει τεράστια βήματα προς την κορυφή. Όλα τα παραπάνω μας δείχνουν πως χρησιμοποιεί τα εργαλεία της γεωοικονομίας με μεγάλη πειθαρχία και αυτό την καθιστά ένα σημαντικό δυνητικό ηγεμόνα. Από την άλλη πλευρά, η Αμερική είναι μία χώρα με τεράστια οικονομική δύναμη, παρόλη την πτωτική της τάση παραμένει η μεγαλύτερη οικονομική δύναμη του πλανήτη. Η υπεροχή της στους τομείς της τεχνολογίας και της επιστήμης καθώς και η στρατιωτική της υπεροχή είναι δεδομένη. Εντούτοις, εάν θέλει να κρατήσει τα σκήπτρα της παγκόσμιας ηγεμονίας θα πρέπει να επανακαθορίσει τις πολιτικές της και να προσαρμοστεί με τις επιταγές της νέας πραγματικότητας.

The application of geo-economics in prominent cases of China and United States of America

Keywords: [geo-economics, rise of China, USA's decline, hegemony]

Abstract

Geo-economics may not be a new field of study, however it became especially known at the rise of the new millennium. The terror attack in America on 11.09 reveals that the power of this country has undergone a breach. Furthermore, the indication of the economic decline- which culminated in the financial crisis of 2008- exposed some new actors that threatened America's hegemonic position- China for instance. China ranked slowly but surely as the second strongest economy worldwide, while in 2000 was only in the seventh place, and even more, forecasts now predict a further economic growth. Nonetheless, economy is not the only area that China made distinguished improvement. Her dominance in global trade is beyond dispute. Additionally, in the area of technology and the military forces has shown improvement. China has gone way towards. Taking all this into consideration, one can understand that China uses the instruments that geo-economics provide, with great discipline and this is what makes her a potential leader. On the other hand, America remains a huge economic power and even though she follows a downwards trend, she is still the first economy. Her superiority in technology and science, as well as her military leadership are undeniable. If, however, the goal is continue leading way, it may be wiser to reset her political strategies and to adjust into the new state of affairs.

Ευχαριστίες

Πριν παρουσιάσω το παρόν πόνημα, θα ήθελα να ευχαριστήσω προσωπικά τον επιβλέποντα καθηγητή μου Ιωάννη Κωνσταντόπουλο, ο οποίος δέχτηκε να αναλάβει την επίβλεψη της διπλωματικής εργασίας μου και με καθοδήγησε σε όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της. Επιπρόσθετα, ευχαριστίες θα ήθελα να απονείμω στο τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και στους καθηγητές μου, τόσο των προπτυχιακών όσο και των μεταπτυχιακών σπουδών μου. Τέλος, ειδικό φόρο θα ήθελα να απονείμω στην οικογένεια και τα αγαπημένα μου πρόσωπα που με στήριξαν σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Περιεχόμενα

Περίληψη	
Abstract	
Ευχαριστίες	
Κατάλογος Πινάκων	
ΕΝΟΤΗΤΑ 1 : Εισαγωγή	
1.1 Από τις απαρχές της γεωοικονομίας έως σήμερα	10
1.2 Η περίπτωση της Αμερικής	16
1.3 Η Περίπτωση της Κίνα	19
ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Η περίπτωση της Κίνας	
2.1 Μία αναδυόμενη ηγεμονία	23
2.2 Οικονομική πολιτική και ο ρόλος του renminbi	27
2.3 Η ενεργειακή πολιτική της Κίνας και ο ρόλος του πετρελαίου	32
2.4 Άλλες διαστάσεις	
2.4.1 Οι σχέσεις της Κίνας με τις γειτονικές χώρες	36
2.4.2 Τεχνολογία και κυβερνοχώρος	38
2.4.3 Το δάνειο στην Αμερική και μία οικονομική αποτίμηση	40
2.4.4 Στρατιωτική Ισχύς	42
ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Η περίπτωση της Αμερικής	
3.1 Ο ηγεμόνας	44
3.2 Οικονομική πολιτική και ο ρόλος του δολαρίου	47
3.3 Ενεργειακή πολιτική και ο ρόλος του πετρελαίου	52
3.4 Τεχνολογία και κυβερνοχώρος	56
3.5 Η πτώση (;) του ηγεμόνα και πρακτικές ανέλιξης	59
Συμπεράσματα	65
Βιβλιογραφία	68

Κατάλογος Πινάκων

2.1: ΑΕΠ, δισεκατομμύρια δολάρια στις τρέχουσες ισοτιμίες	24
2.2: Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (ποσοστά % του ΑΕΠ)	26
2.3: Άνθρακας, σε χιλιάδες εκατομμύρια τόνους την ημέρα	33
2.4: Πετρέλαιο, σε χιλιάδες εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα	34
2.5: Αμυντικές δαπάνες σε ποσοστό ΑΕΠ και εκατομμύρια δολάρια	43
3.1: Ρυθμός ανάπτυξης σε ποσοστό ΑΕΠ και δισεκατομμύρια δολάρια	51
3.2: Παραγωγή και κατανάλωση πετρελαίου σε χιλιάδες βαρέλια την ημέρα	54
3.3: Παραγωγή και κατανάλωση φυσικού αερίου σε δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα την ημέρα	54

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Εισαγωγή

Το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου κατέδειξε μία νέα πραγματικότητα, η ανθρωπότητα δεν θα μπορούσε να αντέξει και άλλες άδικες απώλειες ανθρώπινης ζωής. Ο Ψυχρός πόλεμος φανέρωσε περίτρανα πως η πυρηνική λαίλαπα θα μπορούσε να προβεί καταστροφική για το ανθρώπινο είδος. Η κατοχή πυρηνικών όπλων τόσο από την πλευρά των ΗΠΑ όσο και από την πλευρά της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (ΕΣΣΔ) κατέδειξε την ανάγκη, οι διαφορές πλέον να μπορούν να επιλυθούν με άλλους τρόπους. Με την κατάρρευση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης το 1989, έχουμε σύμφωνα με τον Fukuyama το τέλος της ιστορίας (Fukuyama,1992:287). Το συμπέρασμα αυτό επήλθε αφού πλέον η ανθρωπότητα δεν θα κινδύνευε από την απειλή μίας πυρηνικής σύρραξης, δεν θα πραγματοποιούνταν και άλλος πόλεμος με αποτέλεσμα να μην υπάρχει τίποτα το αξιοσημείωτο που θα άφηνε το σημάδι του στην ιστορία. Κάτι τέτοιο βέβαια φαίνεται να διαγεύεται πολύ άμεσα με την πτώση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Πλέον δεν κάνουμε λόγο για σκληρή ισχύ, όπως για παράδειγμα στρατιωτικές συρράξεις, πολέμους, αιματοχυσίες και γενικά απώλεια της ανθρώπινης ζωής. Εντούτοις σήμερα αναφερόμαστε σ' ένα είδος «πολέμου» με άλλα μέσα (Luttwak,2006:287). Η πυρηνική απειλή φαίνεται να βρίσκεται πολύ μακριά, σ' ένα παρελθόν που όλα τα κράτη προσπαθούν να ξεχάσουν. Οι φιλελεύθερες δημοκρατίες και ειδικά οι δυτικές κοινωνίες προάγουν τη δημοκρατία και την επίλυση των διαφορών με ειρηνικά μέσα. Τα κράτη προασπίζουν τα ανθρώπινα

δικαιώματα και είναι διατεθειμένα πλέον να κάνουν αμοιβαίες υποχωρήσεις για το κοινό καλό (Steans&Pettiford,2001:56). Εντούτοις, η θεωρία αυτή των φιλελευθέρων δεν αναιρεί την βασική θέση των ρεαλιστών η οποία θέλει τα κράτη να αποζητούν την ισορροπία δυνάμεων. Όλα τα κράτη θέλουν να κατέχουν μία ισχυρή και ηγεμονική θέση στο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Αυτό τα καθιστά πιο ισχυρά απέναντι σε γειτονικά κράτη και προάγει με μεγαλύτερη ευκολία τόσο τα συμφέροντα των πολιτών τους όσο και τα συμφέροντα του ίδιου του κράτους (Steans&Pettiford,2001:89). Επομένως, τα κράτη ισχυροποιούν τη θέση τους με άλλα μέσα, συγκεκριμένα στον 21^ο αιώνα μιλάμε πλέον για οικονομικά μέσα. Σύμφωνα με τον Edward Luttwak, σήμερα έχουμε μία αρχέγονη μορφή διαπάλης των κρατών με οικονομικά μέσα και το φαινόμενο αυτό το ονομάζουμε γεωοικονομία. Φυσικά ο όρος είναι πιο διευρυμένος αλλά η ουσία είναι πως η γεωοικονομία μελετά κυρίως τις χωρικές, χρονικές και πολιτικές πτυχές μίας οικονομίας και των πόρων της (Luttwak,2003:287)

Στην παρούσα εργασία θα αναλάβω να παρουσιάσω την γεωοικονομία των δύο μεγαλύτερων οικονομιών του πλανήτη, των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας. Το κεντρικό ερώτημα που έχω θέσει ώστε να απαντήσω με το πέρας της εργασίας είναι εάν η Αμερική αποτελεί ακόμα την μοναδική ηγεμονική δύναμη στον πλανήτη. Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου οι ΗΠΑ ήταν ο μεγάλος νικητής και για δεκαετίες αργότερα μαζί με την

Σοβιετική ένωση κράτησαν τα σκήπτρα της παγκόσμιας ηγεμονίας. Τα τραγικά όμως γεγονότα της 11/9 με την πτώση των δίδυμων πύργων καθώς και η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 κατέδειξαν μία αδυναμία του αμερικανικού οικοδομήματος και μεγάδια αμφισβήτησης άρχισαν να διαφαίνονται. Μελετητές, όπως οι Cox και Bremmer, έσπευσαν να μιλήσουν για τη σταδιακή πτώση της ηγεμονίας της Αμερικής και για την ανάδυση περιφερειακών οικονομιών όπως αυτή της Κίνας. Αφετέρου, καθώς όλο και αυξάνονται οι εκτιμήσεις των μελετητών για την ανάδυση της ηγεμονίας της Κίνας, και όχι άδικα αφού είναι η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου με μία τεράστια άνοδο από το 2000 έως σήμερα, ποια είναι εκείνα τα στοιχεία που καθορίζουν εν τέλει εάν η αντικατάσταση των ΗΠΑ από την Κίνα στην ηγεμονική θέση είναι εφικτή; Έχουμε πράγματι την πτώση των ΗΠΑ και την αντικατάσταση της από μία περιφερειακή δύναμη ή βρισκόμαστε απλά σε μία καμπή της ιστορίας όπου η ισχύς κατανέμεται σε πάνω από μία δυνάμεις;

Ενότητα Πρώτη

ΕΝΟΤΗΤΑ 1.1 Από τις απαρχές της γεωοικονομίας έως σήμερα

Η Γεωοικονομία αποτελεί την νεώτερη μεταβλητή καθορισμού της ισχύος ενός κράτους και εισήχθη στην διεθνή βιβλιογραφία με το καινοτόμο έργο του «Αχαλίνωτος Καπιταλισμός» του μεγάλου Ισραηλινού στρατηγικού αναλυτή Edward Luttwak και την επέκτασή του από τον Γάλλο Pascal Lorot, ιδρυτή του Ινστιτούτου

Διεθνούς Πολιτικής και Γεωοικονομίας των Παρισίων. Αξίζει να σημειωθεί πως από τις πρώτες ελληνικές βιβλιογραφικές αναφορές στην γεωοικονομία είναι αυτή του Κ.Δ Καραβίδα. Ο Καραβίδας, τη δεκαετία του 1930, αποστέλλει ένα υπόμνημα στην τότε Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος (ΑΤΕ), όπου και εργαζόταν, αναφορικά με την γεωοικονομία της ελληνικής υπαίθρου. Τα σχόλια βέβαια ήταν καθαρά σε συνάρτηση με τη χωρική προσέγγιση της γεωοικονομίας (Καραβίδας,1989:15-18).

Ξαναγυρίζοντας στον πρωτεργάτη της γεωοικονομίας, ο Luttwak υποστηρίζει πως η γεωοικονομία έρχεται σαν λογικό επακόλουθο του καπιταλισμού. Είναι ένας νέο είδος πολέμου ο οποίος δεν διεξάγεται πλέον από τα κράτη αλλά από τις μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες και τα μέσα για την διεξαγωγή του δεν είναι πλέον τα όπλα ή η πυρηνική αποτροπή αλλά η έρευνα και ανάπτυξη τεχνολογιών, οι επενδύσεις που γίνονται για να εισχωρήσει μία χώρα σε ξένη αγορά και οι επενδύσεις για παραγωγή.

Ο στόχος των χωρών που έχουν μπει δυναμικά στο παιχνίδι της γεωοικονομίας, όπως ισχυρίζεται ο Luttwak, είναι η κατάκτηση ή υπεράσπιση ενός στρατηγικής σημασίας ρόλου που αποδίδει στην εκάστοτε χώρα μεγάλα οικονομικά και πολιτικά κέρδη. Στο προσκήνιο αυτού του παιχνιδιού είναι φυσικά η Αμερική και άλλες περιφερειακές δυνάμεις. Εντούτοις δεν είναι όλα τα κράτη ικανά ούτε και θέλουν να συμμετέχουν σ' αυτό το παιχνίδι. Αφενός δεν έχουν όλες οι χώρες τις κατάλληλες υποδομές και τα προσόντα για να συμμετέχουν και αφετέρου η γεωοικονομία είναι ένα επικίνδυνο παιχνίδι που εγκυμονεί ιδιαίτερα αυξημένο ρίσκο για τα κράτη και τις επιχειρήσεις

τους (Luttwak,2003:284-318). Νεώτεροι μελετητές θα συμφωνήσουν με τον Luttwak αλλά θα έρθουν να προσθέσουν και κάποια στοιχεία που επηρεάζουν τη διαμόρφωση της ημερήσιας διάταξης περισσότερο. Ο Sanjaya ξεχωρίζει τρία στοιχεία μείζονος σημασίας που απαρτίζουν πλέον την γεωοικονομία. Το πρώτο και ίσως το σημαντικότερο είναι η γνώση που πρέπει να διαθέτει ένα κράτος. Η δύναμη της γνώσης θα δώσει τα εφόδια στη χώρα και στους πολίτες της να δουν πώς προδιαγράφονται οι ανάγκες του μέλλοντος, πού θα πρέπει να εστιάσουν και πώς θα το σχεδιάσουν ώστε να υλοποιηθούν οι στόχοι. Δεύτερον, η αυτονομία στις πρώτες ύλες και στις διάφορες μορφές ενέργειας θέτει το κράτος σε ένα πλαίσιο ανεξαρτησίας και αυτοδυναμίας, ικανό το ίδιο να ορίζει παγκόσμιες τάσεις και τακτικές. Τέλος η ύπαρξη μίας δυναμικής, ανεξάρτητης και αποτελεσματικής κυβέρνησης, που θα είναι ικανή μέσω της διορατικότητας της να θέσει ένα γόνιμο έδαφος μέσω οικονομικών και ανθρώπινων πόρων ώστε να καταστήσει τη χώρα ανταγωνιστική και ελκυστική στη διεθνή σκηνή (Sanjaya Baru,2011:54-55).

Οι πιο πρόσφατοι αναλυτές υποστηρίζουν πως ναι μεν η οικονομική δύναμη και η πρόσβαση σε πηγές πρώτων υλών είναι πολύ σημαντικοί παράμετροι για να καθορίσουν το παιχνίδι της γεωοικονομίας μίας χώρα, αλλά πλέον έχουμε περάσει στην εποχή της τεχνολογίας. Επομένως, η δυνατότητα μίας χώρας να κατέχει υποδομές στην τεχνολογία αιχμής ώστε να ορίζει την εθνική της κυριαρχία. Στον τομέα αυτό η Αμερική θα πρέπει να σχεδιάσει εκ νέου τη στρατηγική της μίας και

φαίνεται να έχει μείνει στο περιθώριο. Από την άλλη πλευρά βλέπουμε την Κίνα να πρωταγωνιστεί στο τομέα αυτό (Zarate,2016:32).

Κατά το παρελθόν έχουν δοθεί αρκετοί ορισμοί για την γεωοικονομία με διαφορετικές διαστάσεις ο καθένας, ο πιο πρόσφατος είναι αυτός που δίνουν οι Blackwill και Harris στο βιβλίο τους «War by other means». Ορίζουν την γεωοικονομία ως: « Η χρήση οικονομικών εργαλείων για να προωθηθούν και να προστατευτούν τα εθνικά συμφέροντα, και να παραχθούν ωφέλιμα γεωπολιτικά αποτελέσματα, καθώς επίσης οι επιπτώσεις της οικονομικής δράσης των άλλων εθνών στους γεωπολιτικούς στόχους της χώρας». Ο ορισμός αυτός αντικατοπτρίζει τις κλασικές έννοιες της προστασίας των συμφερόντων ενός κράτους και την επιρροή που μπορεί να έχουν τα άλλα κράτη του, προσαρμοσμένος στη σημερινή νέα πραγματικότητα. Η πρώτη διάσταση: «η χρήση εργαλείων για να προωθηθούν και να προστατευτούν τα εθνικά συμφέροντα» και η τελευταία: «οι επιπτώσεις της οικονομικής δράσης των άλλων εθνών στους γεωπολιτικούς στόχους της χώρας» είναι συνυφασμένες με τις παραδοσιακές έννοιες κρατικής ισχύος και της επικράτησης έναντι των άλλων κρατών. Η δεύτερη διάσταση: «και να παραχθούν ωφέλιμα γεωπολιτικά αποτελέσματα» έχει σχέση με όλες εκείνες τις τεχνικές που πρέπει να ακολουθήσει ένα κράτος ώστε να εξασφαλίσει τα ζητούμενα αποτελέσματα (Blackwill&Harris,2016:20-21). Δύο γεγονότα συνέβαλαν στην αλλαγή της κλασικής έννοιας της γεωοικονομίας, το πρώτο ήταν η οικονομική κρίση του 2008 που άλλαξε

πολύ τα οικονομικά δεδομένα του κόσμου και το δεύτερο η άνοδος της Κίνας μέσα σε λίγες δεκαετίες μόνο. Μελετητές των διεθνών σχέσεων άρχισαν να μιλούν για την πιθανότητα να αντικαταστήσει την υπερδύναμη του κόσμου, Αμερική, μία περιφερειακή αναδυόμενη Κίνα.

Σήμερα οι ανάγκες της παγκόσμιας πολιτικής και οικονομίας έχουν αλλάξει και άλλες διαστάσεις προστίθενται ώστε να καθορίσουμε την ισχύ μίας χώρας. Μπορούμε να διακρίνουμε επτά οικονομικά εργαλεία που εφάπτονται στη γεωπολιτική ώστε να συνθέσουμε την γεωοικονομία μίας χώρας (Blackwill&Harris,2016:50).

Το πρώτο και καθοριστικό εργαλείο για τον 21^ο αιώνα είναι η πολιτική που υιοθετεί μία χώρα για το εμπόριο. Το εμπόριο ανέκαθεν ήταν ένας παράγοντας που καθόριζε την οικονομική δύναμη μίας χώρας, σήμερα όμως αποτελεί κάτι παραπάνω καθώς τα κράτη πλέον μπορούν πολύ εύκολα να επιβάλουν την επιρροή τους στις χώρες με τις οποίες συνάπτουν εμπορικές σχέσεις. Για παράδειγμα μπορούν να επιβάλουν εμπάργκο σε κάποιο προϊόν ή να αυξήσουν τους δασμούς σε κάποια χώρα, γεγονός που θα αποτελέσει μεγάλο οικονομικό πλήγμα για την ίδια (Blackwill&Harris,2016:50). Δεύτερον, η πολιτική των επενδύσεων. Το πόσο θέλει μία χώρα να επενδύσει σε υποδομές, τεχνολογία και επιστήμη εκτός των χωρικών συνόρων της, αποτελεί σημάδι ότι θέλει να επιβάλει την παρουσία της και να συμμετέχει ενεργά στη διεθνή κοινότητα (Blackwill&Harris,2016:53). Το τρίτο εργαλείο είναι οι οικονομικές κυρώσεις που μπορεί μία χώρα να επιβάλει. Το μέγεθος

των κυρώσεων που μπορεί να επιβάλει εξαρτάται από το μέγεθος της εγχώριας αγοράς της και το μερίδιο που κατέχει στην παγκόσμια αγορά (Blackwill&Harris,2016:56). Τέταρτον, ο κυβερνοχώρος. Ο κυβερνοχώρος έχει πάρει μεγάλες διαστάσει καθώς μία χώρα που κατέχει προηγμένης τεχνολογίας μηχανήματα μπορεί να προκαλέσει ανεπανόρθωτες καταστροφές σε ένα άλλο κράτος. Οι ηλεκτρονικές επιθέσεις και οι επιθέσεις με το πάτημα ενός κουμπιού (cyber attacks) είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες στις μέρες μας με τα αποτελέσματα τους αλάνθαστα (Blackwill&Harris,2016:59). Πέμπτον, η οικονομική βοήθεια που μπορεί να προσφέρει μία χώρα είναι ένα σημαντικό εργαλείο της γεωοικονομίας. Η αναπτυξιακή βοήθεια σε στρατιωτικό τομέα, ανθρωπιστικό ή ακόμα και σε επίπεδο διμερών σχέσεων είναι ένα δυνατό χαρτί, αν και όχι το σημαντικότερο (Blackwill&Harris,2016:68). Η οικονομική και νομισματική πολιτική είναι το έκτο εργαλείο και ασκεί τεράστια επιρροή στην παγκόσμια αγορά. Για παράδειγμα η Αμερική με ένα τόσο ισχυρό νόμισμα, το δολάριο, ή η Ευρώπη με το ευρώ μπορούν να ασκήσουν πιέσεις στην παγκόσμια αγορά προς όφελος της οικονομίας τους με πολύ μεγάλη ευκολία (Blackwill&Harris,2016:76-77). Το τελευταίο εργαλείο της γεωπολιτικής σήμερα είναι η εθνική πολιτική ενέργειας που έχει μία χώρα. Η ενέργεια στο πλανήτη αποτελεί ένα μονοπωλιακό παιχνίδι στο κόσμο καθώς οι χώρες που εξάγουν το μεγαλύτερο ποσοστό πετρελαίου για παράδειγμα είναι πολύ λίγες. Επομένως έχουν την δυνατότητα να καθορίζουν τους όρους που θα τεθούν στην

αγορά. Για παράδειγμα, η Ρωσία που είναι μία από τις πρώτες χώρες εξαγωγής πετρελαίου στο κόσμο έχει ασκήσει πίεση μέσω αυτής προκειμένου να προωθήσει τα συμφέροντα της χώρας της (Blackwill&Harris,2016:85).

Η άνοδος περιφερειακών δυνάμεων και τα ψήγματα αδυναμίας να παραμείνει υπερδύναμη η Αμερική, έχουν καταστήσει αναγκαία τη γεωοικονομία για την μελέτη των νέων αυτών φαινομένων και τις σχέσεις που αναπτύσσονται στα πλαίσια της νέας αυτής πραγματικότητας (Blackwill&Harris,2016:33). Παρακάτω θα μελετήσουμε τις δύο εξέχουσες περιπτώσεις της γεωοικονομίας, την Αμερική και την Κίνα. Αφενός την Αμερική γιατί ως υπερδύναμη μας απασχόλησε για αρκετές δεκαετίες και αφετέρου την Κίνα διότι μιλάμε για την πιο γρήγορα αναδυόμενη οικονομική και εμπορική δύναμη.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1.2 Η Περίπτωση της Αμερικής

Όπως η Αθήνα, το χρυσό αιώνα του Περικλή, ήταν το κέντρο των γραμμάτων και του πολιτισμού, όμοια η Ουάσιγκτον της Αμερικής αποτελεί σήμερα το επίκεντρο των πολιτικών και οικονομικών εξελίξεων (Brzezinsky,2004:224-226) Δεν μπορεί να

αμφιβάλλει κανείς για την υπεροχή της στη παγκόσμια σκηνή. Όντας ο μεγαλύτερος νικητής του Β' Παγκοσμίου Πολέμου κατάφερε πολύ γρήγορα να βγει από τον απομονωτισμό των προηγούμενων δεκαετιών και αποφάσισε να παίξει καθοριστικό ρόλο στα διεθνή τεκταινόμενα. Μετά την πτώση της ΕΣΣΔ, ήταν ο μοναδικός παγκόσμιος ηγεμόνας με οικονομική και στρατιωτική υπεροχή που δεν μπορούσε να αμφισβητηθεί. Εντούτοις η τρομοκρατική επίθεση της 11/09/2001 καθώς και η οικονομική κρίση που επήλθε το 2008 έκαναν πολλούς να αναρωτιούνται αν η Αμερική είναι ακόμα ικανή να κυβερνήσει τον κόσμο ή το οικονομικό οικοδόμημα παρουσιάζει ελαττώματα τα οποία αφήνουν σε μη-δυτικούς παίκτες μία ευκαιρία να αναδυθούν (Cox,2012:371). Εντούτοις είναι δύσκολο να πει κανείς εύκολα ότι έχει επέλθει η πτώση της αμερικανικής ηγεμονίας καθώς οι μακροοικονομικές μετρήσεις την δείχνουν ακόμα στην πρώτη θέση. Για παράδειγμα σε μετρήσεις του παγκοσμίου ΑΕΠ παραμένει πιο ισχυρή από τις επόμενες τέσσερις μεγάλες οικονομίες (Κίνα, Ιαπωνία, Γερμανία και Ηνωμένο Βασίλειο) συνολικά (Cox,2012:373). Ένα άλλο σημαντικό πλεονέκτημα που έχει η Αμερική και θα δυσκολέψει εξαιρετικά την πτώση της είναι το δολάριο. Το δολάριο είναι ένα πολύ ισχυρό νόμισμα, διεθνοποιημένο και αποδεκτό από όλους τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (Cox,2012:374). Οι ΗΠΑ υπήρξαν πολύ επιτυχημένες για πολλά χρόνια δημιουργώντας ένα πολύ αποτελεσματικό ανοικτό διεθνές οικονομικό σύστημα που έφερε ευμάρεια σε πολλές χώρες που είχαν σχέση

μαζί τους (Παπασωτηρίου,2002:418). Βασικό χαρακτηριστικό και γνώρισμα είναι ότι αποτέλεσαν για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα τον βασικό συντηρητή της ειρήνης σε περιοχές που δεν υπήρχε κάποια συγκροτημένη περιφερειακή ηγεμονία. Η βασική τους θέση ήταν να εμποδίσουν την εμφάνιση κάποιου δυνητικού αντιπάλου ικανού να βάλει σε κίνδυνο την ισορροπία της περιοχής (Mearsheimer,2006:744). Δεν είναι τυχαίο πως με την άνοδο της Κίνας ως περιφερειακή δύναμη πολλά αναπτυσσόμενα κράτη γύρω από αυτήν φοβήθηκαν και ζήτησαν τη βοήθεια της Αμερικής με την παρουσία της εκεί (Cox,2012:376).

Η εξωτερική πολιτική της και οι υπηρεσίες πληροφοριών της φαίνεται να διαδραματίζουν ακόμα πολύ σημαντικό ρόλο. Εντούτοις, σε θέματα εμπορίου και εμπορικών σχέσεων, αλλά και θέματα ενεργειακής πολιτικής διαπιστώνει κανείς πως υστερεί και εύκολα μπορεί να διακρίνει κάποιος αναδυόμενες χώρες που παίζουν πιο σημαντικό ρόλο σε τέτοια ζητήματα (Leonard,2016; Bremmer:131). Ένα άλλο στοιχείο που σηματοδοτεί την αδυναμία της Αμερικής να εφαρμόσει σωστά τα εργαλεία της γεωοικονομίας είναι η αδυναμία στην επιβολή οικονομικών κυρώσεων ως το μοναδικό μέσο επιβολής της (Blackwill&Harris,2016:152). Η Αμερική αντιμετωπίζει μία πρωτοφανή πρόκληση για τα δεδομένα της ιστορίας της. Η οικονομική ανάπτυξη και επιρροή που είχε στις ξένες χώρες και στους ξένους ανταγωνιστές ήταν αδιαμφισβήτητη. Η εικόνα της χώρας όμως αυτή να διακινδυνεύει και θα πρέπει να πάρει σοβαρά μέτρα ώστε να αποδείξει πως αποτελεί ακόμα μία

οικονομία που διαμορφώνει το ρου της ιστορίας και να κερδίσει ξανά το συγκριτικό της πλεονέκτημα από αναδυόμενες οικονομικές υπερδυνάμεις (Leonard,2016;Zarate:34). Σύμφωνα με τους Blackwill και Harris, η αδυναμία αυτή της Αμερικής να περάσει από την εξωτερική πολιτική, όπου και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, στη γεωοικονομία δεν έχει να κάνει με τις συνήθειες που έχει στο τομέα αυτό αλλά στα οικονομικά πιστεύω που έχει σαν χώρα. Θεωρεί πως αυτοί οι δύο τομείς είναι ανεξάρτητοι ο ένας από τον άλλον και δεν πρέπει να συνάδουν οικονομικές με γεωπολιτικές τακτικές (Blackwil&Harris,2016:178).

Η Αμερική βρίσκεται σε μία σημαντική καμπή της ιστορίας της, όπου έχει να αντιμετωπίσει αναδυόμενες οικονομικές δυνάμεις, οι οποίες χειρίζονται ήδη τα γεωοικονομικά εργαλεία με μεγάλη ευχέρεια και οι οποίες είναι πολύ καλά προετοιμασμένες για τις αλλαγές που έχουν επέλθει στη παγκόσμια αγορά. Αν η Αμερική θέλει να διατηρήσει το υπάρχον status quo και να μην χάσει τη θέση της ως μία υπερδύναμη θα πρέπει να αναπροσαρμόσει γρήγορα την πολιτική της και να ανταποκριθεί στο κάλεσμα των καιρών (Blackwill&Harris,2016:178).

ΕΝΟΤΗΤΑ 1.3 Η Περίπτωση της Κίνας

Η Κίνα και γενικότερα οι χώρες BRICS έχουν προκαλέσει έντονο ενδιαφέρον στους οικονομικούς και πολιτικούς αναλυτές. Για πρώτη φορά το κέντρο βάρους του

ενδιαφέροντος μετατοπίστηκε από την Αμερική και την Ευρώπη σε αναδυόμενες οικονομίες. Η Κίνα, όμως, έχει επιδείξει τεράστια βήματα οικονομικής μεγέθυνσης, τεχνολογικής προόδου και στρατιωτικής υπεροχής, δεν ξεπερνά βέβαια την αμερικανική στρατιωτική δύναμη. Για το λόγο αυτό είναι άξια να μιλάμε για μία αναδυόμενη υπερδύναμη και να ξεχωρίζει από τις υπόλοιπες χώρες-μέλη των BRICS. Επιπλέον, την έχουν χαρακτηρίσει ως τον επικεφαλής της πρακτικής της γεωοικονομίας και όχι άδικα καθώς εφαρμόζει σχεδόν όλα τα εργαλεία της με επιτυχία (Blackwill&Harris,2016:93).

Σύμφωνα με τον Sanjaya Baru, η Κίνα επωφελήθηκε από την «Ασιατική Κρίση» στα τέλη της δεκαετίας του 1990, ώστε να μπει δυναμικά στο παιχνίδι της γεωοικονομίας. Η πρώτη κίνηση ήταν να δώσει ένα ποσό-δάνειο στην κατακρεουργημένη οικονομία της Ταϊλάνδης και ύστερα μέσω του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) να εφοδιάσει και άλλες πληγωμένες οικονομίες της Ασίας. Η Κίνα με την είσοδο της στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) το 2001, έκανε ένα καθοριστικό βήμα για την εξέλιξη της ως περιφερειακή δύναμη (Sanjaya,2011:52).

Επιπλέον, η Κίνα έχει προχωρήσει και σε άλλες κινήσεις ώστε να κατορθώσει να γίνει οικονομική υπερδύναμη. Προσπαθεί συνεχώς να εξερευνήσει και να δημιουργήσει νέου τύπου χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και νέας μορφής εμπορικών σχέσεων με σκοπό να «καθαιρέσει» το μονοπώλιο του αμερικανικού δολαρίου. Η προσπάθειά της να προωθήσει την Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) αλλά

και η αποδοχή του renminbi το 2015 στο καλάθι των Ειδικών Τραβηκτικών Δικαιωμάτων (SDR) φανερώνει το δυναμισμό της Κίνας να κυριαρχήσει στην παγκόσμια οικονομία (Zarate,2016:33).

Γενικότερα, η Κίνα τα τελευταία χρόνια έχει αποδειχτεί ένα πολύ διορατικό κράτος, μπορεί να προβλέψει τυχόν κενά που παρουσιάζονται στη διεθνή αρένα και προσπαθεί να τα καλύψει με δικές της πρωτοβουλίες. Οι περισσότερες από αυτές είναι σε πολύ πρώιμα στάδια, εντούτοις δεν κρύβει τη θέληση της να επέμβει σε τομείς όπως, η οικονομία και το χρηματοπιστωτικό σύστημα, το εμπόριο και οι επενδύσεις, σε έργα διαπεριφερειακών υποδομών και στην πολιτική ασφάλειας (Rudolf,2016:84). Οι πρωτοβουλίες στον οικονομικό τομέα είναι αρκετά δυναμικές και ταυτόχρονα ανταγωνιστικές. Η ίδρυση της Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) και της New Development Bank (NDB) των BRICS δείχνουν πως η Κίνα θέλει να σπάσει το μονοπώλιο των ιδρυμάτων που είναι εγκατεστημένα στην Ασία υπό την επίβλεψη της Αμερικής, όπως η World Bank και η Asia Development Bank. Η ίδρυση της AIIB φανερώνει πως η Κίνα είναι ικανή να συνάψει συνεργασίες με 57 χώρες αλλά και διεθνή αναγνωρισμένα ιδρύματα όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα τα οποία θέλουν να συνεργαστούν μαζί της (Rudolf,2016:85). Στον τομέα του εμπορίου και των επενδύσεων η Κίνα έχει προβεί σε πολλές διμερείς ή περιφερειακές σχέσεις. Η αποξένωση της από τις Trans-Pacific Partnership (TPP) και Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) έχει

προκαλέσει την δυσαρέσκεια της καθώς θεωρεί πως δεν μπορεί η μεγαλύτερη εμπορική δύναμη του κόσμου να αποκλείεται από τέτοιες συνεργασίες. Επιπλέον, εμμέσως πλην σαφώς κατηγορεί την Αμερική καθώς πιστεύει πως ο φόβος της να χάσει την κυριαρχία της στην ευρύτερη περιοχή της Ασίας είναι ο λόγος που αποκλείει την Κίνα από τις παραπάνω συνεργασίες (Rudolf,2016:86).

Συμπερασματικά, όπως η στρατιωτική ισχύς ενός κράτους, έτσι και η σωστή χρήση των εργαλείων της γεωοικονομίας μπορεί να επηρεάσει αρκετά τις εξελίξεις και τη δυναμική μίας χώρας. Η Κίνα το έχει αφομοιώσει επαρκώς ώστε να θέλει να ορίσει τους κανόνες του παιχνιδιού, ακόμα και αν η Αμερική και οι υπόλοιπες δυνάμεις της Δύσης προσπαθούν να φέρουν αντίσταση. Υπάρχει βέβαια πάντα ο αντίλογος, ο οποίος θέλει την Κίνα να βασίζεται σε μία αδύναμη εσωτερική πολιτική ευμάρειας, καθώς όλο αυτό το πλεόνασμα που έχει μπορεί να είναι μία φούσκα έτοιμη να εκραγεί, με αποτέλεσμα να φανεί μοιραίο τόσο για το εσωτερικό της Κίνας όσο και για την παγκόσμια οικονομία. Επιπλέον, ο έντονος κρατικός έλεγχος στις ιδιωτικές επιχειρήσεις, γεννά έντονες αμφιβολίες για τη ομαλή και υγιή ανάπτυξη του εμπορίου και των επενδύσεων (Blackwill&Harris,2016:131). Το μόνο βέβαιο είναι ότι η Κίνα κάνει αργά και σταθερά βήματα προς την ανέλιξη στην κορυφή του παγκόσμιου στερεώματος, όλα δείχνουν πως αν η πορεία της μείνει σταθερή δεν είναι καθόλου απίθανο να το πετύχει.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2^η - Η περίπτωση της Κίνας

2.1 Μία αναδύομενη ηγεμονία

Κανείς δεν μπορεί να παραβλέψει πλέον την παρουσία της Κίνας στη παγκόσμια σκηνή. Ο ρόλος της γίνεται συνεχώς σημαντικότερος στις διεθνείς σχέσεις και ένα πλήθος άρθρων και βιβλίων προσπαθούν συνεχώς να προβλέψουν αν πράγματι θα αποτελέσει την νέα υπερδύναμη του 21^{ου} αιώνα. Η Κίνα έχει μία μακρά και σημαντική παρουσία στην ιστορία του κόσμου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι πως όταν η Αμερική κήρυξε την ανεξαρτησία της, οι Κινέζοι είχαν πληθυσμό που έφτανε τα 200 εκατομμύρια και αποτελούσε την πρώτη δύναμη στον παρασκευαστικό τομέα (Brzezinski,1997:272).

Για αρκετά χρόνια πέρασε στο περιθώριο, αυτό ήρθε σαν αποτέλεσμα της «εποχής των ανισοβαρών συνθηκών». Το διάστημα 1839-1949 αποτέλεσε για την Κίνα μία μαύρη περίοδο στην ιστορία της. Οι μεγάλες δυνάμεις της περιόδου εκείνης, Μεγάλη Βρετανία, Ιαπωνία, Ρωσία και ΗΠΑ ταπείνωσαν και εκμεταλλεύτηκαν τη χώρα. Εντούτοις, από το 1949 όπου ιδρύθηκε και επίσημα η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας ο ρους της ιστορίας φαίνεται πως θα άλλαζε (Brzezinski,1997:272-273). Είναι αξιοσημείωτος ο ρυθμός ανάπτυξης από το 2000 και έπειτα. Το 2000 κατατασσόταν στην έβδομη θέση της παγκόσμιας οικονομίας όντας πίσω από τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία,

τη Γερμανία, την Γαλλία και την Ιταλία. Σήμερα είναι πλέον η δεύτερη οικονομία στον κόσμο με τις προβλέψεις να κάνουν λόγο για περαιτέρω ανάπτυξη.

Πίνακας 2.1

ΑΕΠ, δισεκατομμύρια δολάρια στις τρέχουσες ισοτιμίες

	ΗΠΑ	ΚΙΝΑ	ΙΑΠΩΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ
2000	10.204	1.205	4.751	1.949
2007	14.710	3.523	4.356	3.439
2015	17.940	10.866	4.123	3.355

Πηγή: World Bank Indicators

Ο παραπάνω πίνακας μας μαρτυρά με οικονομικούς όρους τη διαρκή οικονομική μεγέθυνση της Κίνας (το 2015 είναι η πιο πρόσφατη χρονιά στη βάση δεδομένων της Παγκόσμιας τράπεζας). Οι προβλέψεις όμως λένε πως θα υπάρξει περαιτέρω αύξηση των τιμών την φετινή χρονιά.

Η Κίνα αντιμετωπίζει τον ρόλο των ΗΠΑ, μετά το χτύπημα της 11/09, πολύ πιο πραγματιστικά. Τα τελευταία 10 χρόνια η Κίνα έχει φύγει ολοκληρωτικά από την περίοδο απομονωτισμού σε διεθνή κλίμακα. Προσπαθεί διακαώς να συνάψει σχέσεις καλής γειτονίας με άλλα κράτη και γενικότερα πασχίζει να μετριάσει τη θέση της Αμερικής στην Ασία και να αναπτύξει ένας είδος ηγεμονίας σε περιφερειακό επίπεδο. Καθώς έχει διαπιστώσει πως για να κατορθώσει κάτι τέτοιο δεν αρκεί η οικονομική

άνθηση, προβαίνει σε πολλαπλές κινήσεις που σκοπό έχουν την πολιτική εξομάλυνση των περιοχών γύρω από αυτή (Brzezinski,2004:). Τόσο έντονη έχει καταστήσει την παρουσία της στην περιοχή της Ανατολικής Ασίας που από το 2010 όπως είδαμε και στον προηγούμενο πίνακα είναι η ισχυρότερη οικονομία της, ξεπερνώντας αρκετά την Ιαπωνία. Η οικονομική αυτή ευημερία προκύπτει κυρίως από τις εξαγωγές και τις αποταμιεύσεις υπέρογκων ποσών που συνδράμουν στις δημόσιες δαπάνες. Εντούτοις κρατάει χαμηλούς τόνους και παρόλο που είναι ξεκάθαρα ο νικητής του διεθνούς οικονομικού συστήματος δεν θέλει να έρθει σε σύγκρουση ή τριβή με τις δυτικές κοινωνίες και ειδικότερα με τις ΗΠΑ. Ο λόγος είναι αρκετά απλός, δεν θέλει να προβάλλει αυτή την υπέρμετρη οικονομική άνθιση διότι τότε θα υπάρξει κίνδυνος είτε οι μεγάλες δυνάμεις να συσπειρωθούν εναντίον της και να θέλουν να εμπλακούν στα εσωτερικά τους είτε να θέσουν περιοριστικούς κανόνες ώστε να μπορέσουν και οι ίδιες να προστατευτούν (Παπασωτηρίου,2013:359). Συνοψίζοντας, όμως, για την οικονομική μεγέθυνση θα ήταν φρόνιμο να παρουσιάσω έναν ακόμα πίνακα που μαρτυρά την ποσοστιαία αύξηση των εξαγωγών της Κίνας από το 2000 και έπειτα συγκριτικά με άλλες μεγάλες δυνάμεις καθώς είναι η κύρια πηγή εισροής και αποταμίευσης χρημάτων.

Πίνακας 2.2

Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (% του ΑΕΠ)

	ΗΠΑ	ΚΙΝΑ	ΙΑΠΩΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ
2000	20.7%	10.7%	10.9%	30.8%
2007	34.9%	11.5%	17.7%	43.1%
2015	22.4%	12.6%	17.9%	46.9%

Πηγή: World Bank indicators

Βλέπουμε τα τελευταία 8 χρόνια μία μικρή άνοδο στις συνολικές εξαγωγές, κάτι που θα εξετάσουμε λίγο παρακάτω. Εντούτοις το ποσοστό του ΑΕΠ που προέρχεται από τις εξαγωγές είναι αρκετά σημαντικό αν αναλογιστούμε και τον πληθυσμό της χώρας.

Αυτό συμβαίνει διότι η Κίνα έχει βασίσει το οικονομικό της οικοδόμημα στο χαμηλό κόστος εργασίας που προσφέρει. Αφενός, μ' αυτό επιδιώκει την προσέλκυση μεγάλων εταιρειών του εξωτερικού στους κόλπους της ώστε να κατασκευάσει γι' αυτές μέρη ή το σύνολο των προϊόντων τους (π.χ. μεγάλες τεχνολογικές εταιρείες όπως η Apple ή μεγάλοι οίκοι μόδας), αφετέρου, ένας ακόμα λόγος είναι η πολιτική να κατακλύσει την παγκόσμια αγορά με κινέζικα προϊόντα. Φαίνεται πως αυτός ο τρόπος αποδίδει ακόμα καρπούς, αλλά δεν είναι λίγοι αυτοί που εκθέτουν τον προβληματισμό τους για το πόσο ακόμα αυτή η τακτική θα τελεσφορεί

(Παπασωτηρίου, 2013:351-352). .

Όπως αναφέραμε και στην εισαγωγή, η οικονομική ανάπτυξη και ισχύς σε περιφερειακό επίπεδο δεν είναι οι μόνοι παράγοντες που συντελούν στην γεωοικονομία. Άλλοι παράμετροι που συντελούν στην ισχύ της εκάστοτε χώρας είναι η ανεξαρτησία ή έστω η αυτάρκεια που έχει ένα κράτος στο πετρέλαιο ή σε κάποια μορφή ενέργειας, η δύναμη του νομίσματος της, τόσο σε περιφερειακό επίπεδο όσο και στα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, αλλά και η θέση που κατέχει στο παγκόσμιο στερέωμα, τόσο με γειτονικά κράτη όσο και με τις μεγάλες δυνάμεις.

2.2 Οικονομική πολιτική και ο ρόλος του RENMINBI

Ο ρόλος που παίζει η Κίνα στην παγκόσμια αγορά δεν μπορεί να αφήσει ανεπηρέαστο ούτε το νόμισμα της, ούτε και την μακροοικονομική της πολιτική. Συχνά γίνεται λόγος για το ότι εάν η Κίνα θέλει να κρατήσει τις εξαγωγές της στα επίπεδα που είναι σήμερα, θα πρέπει να υποτιμήσει το νόμισμα της καθώς με την οικονομική κρίση που βιώνει η αγορά τα τελευταία 8 χρόνια, δεν θα επιτρέπεται στα κράτη να συνεχίσουν τις εισαγωγές τους από την Κίνα. Οι προσπάθειες της Κίνας να περάσει σε μία διαδικασία διεθνοποίησης του νομίσματος είναι φανερές. Εντούτοις, η διαδικασία αυτή προϋποθέτει θεσμικές αλλαγές και εναλλακτικές πολιτικές ώστε να διεθνοποιηθεί το γουάν. Γιατί να θέλει μία χώρα, όμως, να διεθνοποιήσει το νόμισμα της; Γιατί πασχίζει η Κίνα να κάνει το renminbi ένα διεθνές νόμισμα όπως το

δολάριο; Διεθνές νόμισμα δεν είναι αυτό που χρησιμοποιείται για συναλλαγή μεταξύ των πολιτών εντός των κρατικών συνόρων, αλλά κυρίως είναι αυτό που χρησιμοποιείται για συναλλαγές μεταξύ διαφορετικών χωρών. Ας δούμε ποιες είναι οι κυριότερες διαστάσεις, ενός διεθνούς νομίσματος και κατά πόσο η Κίνα ικανοποιεί αυτές τις διαστάσεις ώστε να μπορέσει να διεθνοποιήσει το νόμισμα της (Ito,2012:1).

Σύμφωνα με τον Kenen, η πρώτη διάσταση είναι ο ρόλος του διεθνούς νομίσματος ως λογιστική μονάδα. Στον ιδιωτικό τομέα, για παράδειγμα, χώρες που εμπορεύονται μεταξύ τους, είτε εισάγουν είτε εξάγουν η μία από την άλλη, αλλά έχουν διαφορετικά εθνικά νομίσματα, μπορούν να τιμολογούν τις εμπορικές τους συναλλαγές μέσω ενός διεθνούς νομίσματος (McCauley,2011:4). Μέχρι στιγμής το μόνο νόμισμα που έχει αναλάβει αυτό το ρόλο αποκλειστικά είναι το δολάριο. Η Κίνα αυτό που έχει κατορθώσει, μέχρι στιγμής, είναι να χρησιμοποιείται το γουάν σε περιφερειακό επίπεδο, δηλαδή να τιμολογεί σε γουάν τις εμπορικές σχέσεις με τους εμπορικούς της εταίρους. Επιπλέον, ένα ακόμα πλεονέκτημα της αξίας ενός διεθνούς νομίσματος είναι η διασφάλιση της αξίας των ομολόγων που έχουν αγοραστεί από το εξωτερικό.

Υπάρχει, για παράδειγμα, ο κίνδυνος μία αναδυόμενη οικονομία να δυσκολεύεται να διασφαλίσει την αξία των κρατικών της ομολόγων και να μην μπορεί να τα εμπορευτεί, καθώς οι επενδυτές ανησυχούν για την πιθανότητα υποτίμησης του εθνικού της νομίσματος. Κάτι, τέτοιο, βέβαια δεν απασχολεί την Κίνα μιας και είναι πολύ σημαντική οικονομική και εμπορική δύναμη και ήδη μεγάλο πλήθος των

κρατικών ομολόγων της αγοράζονται από άλλες χώρες όπως το Χονγκ Κονγκ. Στον δημόσιο τομέα, λογιστική μονάδα ορίζουμε την δυνατότητα ενός νομίσματος να αποτελέσει μονάδα μέτρησης ενός άλλου νομίσματος. Την δυνατότητα μέχρι και πριν την Ασιατική κρίση του 1997-98 την είχε μόνο το δολάριο. Σήμερα, ένα εθνικό νόμισμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν λογιστική μονάδα εφόσον ανήκει στο καλάθι των SDR. Μέχρι και πριν από ένα χρόνο, μόνο το αμερικανικό δολάριο, το ευρώ, το ιαπωνικό γεν και η βρετανική λίρα άνηκαν στο καλάθι αυτό. Εκπρόσωποι των κινεζικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων θεωρούσαν αναγκαία την εισδοχή του renminbi στο καλάθι αυτό (Ito,2012:2). Σύμφωνα με την ανακοίνωση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, το renminbi εισχώρησε στο καλάθι των SDR την 1^η Οκτώβρη του 2016.

Ο δεύτερος ρόλος ενός διεθνούς νομίσματος είναι ότι αποτελεί μέσο ανταλλαγής. Στον ιδιωτικό τομέα, το νόμισμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε εμπορικές πληρωμές και οικονομικές συναλλαγές. Επίσης, μία επιχείρηση ή μία εταιρεία μπορεί να κάνει τις επίσημες διεθνείς πληρωμές της. Αναφορικά με την Κίνα, το γουάν μόλις πριν λίγα χρόνια βγήκε εκτός των κρατικών συνόρων. Σήμερα η κίνα συναλλάσσεται με χώρες όπως το Λάος, το Βιετνάμ και τη Μιανμάρ με το εθνικό τους νόμισμα ενώ παράλληλα το 60% εσωτερικής τοπικής κατανάλωσης της Μογγολίας γίνεται σε γουάν. Στον δημόσιο τομέα το renminbi γίνεται μέσω συναλλαγής κεντρικών τραπεζών. Μέχρι στιγμής, η Κίνα έχει συνάψει διμερείς σχέσεις με την Ιαπωνία, την

Κορέα και τις Φιλιππίνες, οι οποίες και έχουν αποδεχτεί το γουαν σαν επίσημο νόμισμα στις μεταξύ τους συναλλαγές (Ito,2012:4)

Η τρίτη διάσταση του διεθνούς νομίσματός σύμφωνα πάντα με τον Kenen είναι ο ρόλος του σαν «αποθήκη» αξιών. Ο ρόλος αυτός επιτρέπει να εκφραστούν οι καταθέσεις και τα χρεόγραφα σ' ένα νόμισμα όπου οι ξένοι επενδυτές θα μπορούν να τα εμπορεύονται. Στον δημόσιο τομέα ο ρόλος αυτός σημαίνει το ότι το συγκεκριμένο νόμισμα υπάρχει ως απόθεμα στις τράπεζες των ξένων χωρών. Το κινέζικο renminbi δεν έχει κατορθώσει ακόμα να συμπεριλαμβάνεται στα αποθέματα των άλλων κρατών. Στην περίπτωση αυτή, το δολάριο κατέχει και εδώ την πρωτοκαθεδρία, το ευρώ έχει κερδίσει κάποιο έδαφος ενώ η βρετανική λίρα και το γεν έρχονται στην συνέχεια με μεγάλη διαφορά (Ito,2012:6).

Σαφώς, η Κίνα επιδιώκει δικαίως να διεθνοποιήσει το νόμισμα της γιατί γνωρίζει πως τα πλεονεκτήματα του είναι αδιαμφισβήτητα. Ένα κράτος με διεθνοποιημένο νόμισμα απολαμβάνει το όφελος να μην κινδυνεύει από την αλλαγή στις συναλλαγματικές ισοτιμίες καθώς όλα τιμολογούνται στο νόμισμα του. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις και οι εταιρείες του χαιρούν χαμηλότερων δανειοληπτικών κοστών. Τέλος το κράτος θα αποκτήσει ένα διεθνές κύρος τόσο σε διεθνείς οργανισμούς, όσο και σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που θα μπορούν να δανείζονται από αυτό σε περίπτωση ανάγκης.

Παρόλα αυτά, η οικονομική της πολιτική δεν μένει στάσιμη περιμένοντας πότε θα διεθνοποιηθεί του γουάν. Καθώς παραμένει ένας ενεργός παίκτη στα ήδη υπάρχοντα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, παράλληλα προωθεί νέα ιδρύματα που δεν θα άπτονται του ελέγχου άλλων μεγάλων δυνάμεων, όπως η Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) και ο Shanghai Cooperation Organization (SCO). Ο στόχος είναι ξεκάθαρος, θέλει να αντιμετωπίσει την Αμερική ως ισάξια δύναμη με τα ίδια μέσα και να μπορεί να «επιβληθεί» στην ευρύτερη περιοχή της Ασίας (Rudolf,2016:83).

Συνοψίζοντας, ο Simon Cooper, γενικός διευθυντής της εμπορικής τράπεζας HSBC, αναφέρει πολύ χαρακτηριστικά πως εάν μία χώρα θέλει να συναλλάσσεται με την δεύτερη οικονομία του κόσμου θα πρέπει να σκεφτεί σοβαρά να χρησιμοποιεί το νόμισμα της. Εντούτοις, ο δρόμος για ένα διεθνοποιημένο γουάν είναι μακρύς, καθώς η Κίνα θα πρέπει να προβεί σε σημαντικές αλλαγές στο εσωτερικό της, όπως να άρει τελείως τον έλεγχο κεφαλαίων, να εμβαθύνει στην εγχώρια αγορά και κυρίως να απελευθερώσει τις επιχειρήσεις της από τον κρατικό παρεμβατισμό. Τέλος, όταν αυτές οι πολιτικές εφαρμοστούν θα πρέπει να δημιουργηθούν κατάλληλα ιδρύματα και κανονισμοί που θα μπορούν να θεσμοθετήσουν και να ελέγχουν την νέα αυτή πραγματικότητα (McCauley,2011:5). Αν οι προβλέψεις, πως μέχρι το 2020 το ΑΕΠ της Κίνας θα ξεπεράσει αυτό των ΗΠΑ, επαληθευτούν σίγουρα θα πρέπει να σκεφτούμε σοβαρά την αντικατάσταση του δολαρίου από το renminbi.

2.3 Η ενεργειακή πολιτική της Κίνας και ο ρόλος του πετρελαίου

Η αυτάρκεια μιας χώρας στην ενέργεια και ειδικότερα στο πετρέλαιο είναι ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία που συνθέτουν την γεωοικονομία της. Για τις περισσότερες χώρες το πετρέλαιο πλέον αποτελεί όπλο στα χέρια της διπλωματίας. Οι χώρες που κατέχουν τις μεγαλύτερες ποσότητες μπορούν εύκολα να αλλάξουν την παρούσα κατάσταση στο πολιτικό-οικονομικό γίγνεσθαι (Clayton, Levi, 2012:116).

Για την περίπτωση της Κίνας τα πράγματα δεν φαίνονται τόσο ευοίωνα στον ενεργειακό τομέα. Καθώς είναι η δεύτερη οικονομία του κόσμου με μία έκταση που φτάνει την έκταση των ΗΠΑ και η πολυπληθέστερη χώρα της Ασίας τα επίπεδα κατανάλωσης οποιασδήποτε μορφής ενέργειας είναι τεράστια (Χουλιάρας& Πετρόπουλος,2013, Σωτηρίου&Καραγιάννης:299). Η κυριότερη μορφή που καταναλώνει ανέκαθεν η Κίνα είναι ο άνθρακας και αυτό διότι υπάρχει σε αφθονία στο έδαφός της. Η κυβέρνηση προσπαθεί να προωθήσει εναλλακτικές μορφές ενέργειας πιο φιλικές στο περιβάλλον, όπως το φυσικό αέριο ώστε να αποφευχθεί η περαιτέρω ρύπανση των μεγάλων πόλεων (Kleveman,2005:185). Σύμφωνα με την τελευταία ολοκληρωμένη έκθεση της βρετανικής εταιρείας πετρελαίου BP για το 2015, έχω στοιχειοθετήσει τους παρακάτω πίνακες αναφορικά με την παραγωγή, την κατανάλωση του άνθρακα και του πετρελαίου αλλά και την εισαγωγή που κάνει η Κίνα σε πετρέλαιο.

Πίνακας 2.3

Άνθρακας: σε χιλιάδες εκατομμύρια τόνους την ημέρα

	Παραγωγή	Κατανάλωση
2005	1241.7	1318.2
2015	1827.0	1920.4
Συνολικό ποσοστό % για το 2015	47.7%	50%

Πηγή: BP GLOBAL

Ο άνθρακας εξακολουθεί να είναι η κυριότερη μορφή ενέργειας που καταναλώνεται για τις ανάγκες της χώρας. Τα ποσοστά αυτά προσπαθούν να μετριαστούν καθώς το στοιχείο αυτό είναι εξαιρετικά ρυπογόνο, γεγονός που καθιστά τις μεγαλύτερες πόλεις της Κίνας σ' αυτές με τη περισσότερη ατμοσφαιρική ρύπανση του πλανήτη. Από το 2000 και έπειτα η κυβέρνηση της χώρας προσπάθησε να θεσμοθετήσει ένα πλαίσιο που θα έθετε νόμους και πολιτικές πιο φιλικές για το περιβάλλον(Πετρόπουλος&Χουλιάρης,2013, Σωτηρίου&Καραγιάννης:300-304). Σύμφωνα με το δέκατο τρίτο πενταετές πρόγραμμα της Κίνας για το 2016-2020, η κυβέρνηση έχει εκθέσει επίσημα τους εξής τρεις στόχους : πρώτον, θέλει να προωθήσει την πράσινη επιχειρηματικότητα που θα εγκαταστήσουν βιομηχανίες οι οποίες θα λειτουργούν με

λιγότερο ή και καθόλου άνθρακα. Δεύτερον, θέλει να προωθήσει την μεγαλύτερη χρήση ηλεκτρικών οχημάτων που είναι πιο φιλικά στο περιβάλλον και τρίτον θα ξεκινήσει τη δημιουργία περισσότερων δασικών περιοχών και πάρκων καθώς επίσης θα επιδιώξει να δώσει μεγαλύτερο μέρος γης προς αγροτική εκμετάλλευση. Ο επόμενος πίνακας δείχνει την διαφορά από το 2005 έως το 2015 σε παραγωγή, κατανάλωση και εισαγωγή πετρελαίου στην Κίνα.

Πίνακας 2.4

Πετρέλαιο: σε χιλιάδες εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα

	Παραγωγή	Κατανάλωση	Εισαγωγή
2005	3642	6900	3427
2015	4309	11968	8197
Συνολικό ποσοστό			
% για το 2015	4.9%	12.9%	13.4%

Πηγή: BP GLOBAL

Ο πίνακας μαρτυρά ξεκάθαρα ότι οι ανάγκες της χώρας για πετρέλαιο έχουν αυξηθεί κατά πολύ. Είναι η δεύτερη μεγαλύτερη χώρα εισαγωγέας μετά τις ΗΠΑ, βασίζεται κυρίως στις ξένες εισαγωγές πετρελαίου αυτό το ποσοστό αναμένεται να αυξηθεί εάν οι ρυθμοί ανάπτυξης της συνεχίσουν με τους ίδιους ρυθμούς. Η Κίνα εισάγει το πετρέλαιο που έχει ανάγκη από διάφορες χώρες της Ασίας και της Αφρικής κυρίως.

Το σημαντικό εδώ είναι όμως πως έχει δημιουργήσει πολλές offshore εταιρείες και κάνει επενδυτικές κινήσεις σε πολλές αναδυόμενες οικονομίες του εξωτερικού που έχουν γεωστρατηγική και γεωοικονομική σημασία. Το 50% των εταιρειών αυτών βρίσκεται στο Καζαχστάν, το Σουδάν και τη Βενεζουέλα. Το υπόλοιπο 50% της βρίσκεται σε χώρες όπως η Αγκόλα, η Συρία, το Περού, το Εκουαδόρ και άλλες. Σύμφωνα με άρθρο που δημοσιεύτηκε από το διεθνές πρακτορείο ενέργειας (IEA), το 2014 η Κίνα έκανε μία μεγάλη επένδυση σε σχέδιο δράσης που θα υλοποιούταν στην υπό-σαχάρια Αφρική σε έργα για την εξεύρεση πετρέλαιο. Προφανώς η Κίνα γνωρίζει την αδυναμία της στην έλλειψη πετρελαίου γι' αυτό και οι εισαγωγές και οι επενδύσεις που κάνει από διάφορες χώρες είναι ένα μέρος της διπλωματίας της ώστε να καταφέρει να ηγεμονεύσει σε περιφερειακό επίπεδο (Clayton and Levi,2012:116).

Η ενεργειακή στρατηγική που ακολουθεί η Κίνα είναι κυρίως πολιτικά και όχι τόσο οικονομικά υποκινούμενη. Οι πρωτοβουλίες που εφαρμόζονται στο ενεργειακό τομέα προέρχονται κατά κύριο λόγο από επιχειρήσεις που ανήκουν στο κράτος, επομένως ελέγχονται και υποκινούνται άμεσα από αυτό. Οι κρατικές επιχειρήσεις (SOEs) όπου ανήκουν και οι δύο μεγαλύτερες πετρελαϊκές επιχειρήσεις: η China National Petroleum Corporation (CNPC) και η China Petroleum and Chemical Corporation (SINOPEC) ελέγχονται άμεσα από το κράτος και αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στις υψηλότερα υφιστάμενες θέσεις της διοίκησης έχουν τοποθετηθεί πρώην μέλη και βουλευτές του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κίνας. (Lee,2012:81-83).

Το ενδιαφέρον της Κίνας στο εμπόριο πετρελαίου, όπως αναφέραμε και παραπάνω δεν έγκειται στην επιδίωξη της να συγκρουστεί με τις μεγάλες δυνάμεις ώστε να υπερισχύσει, το μόνο που επιδιώκει είναι οι καλές εμπορικές σχέσεις με τα άλλα κράτη (Πετρόπουλος&Χουλιάρης,2013, Σωτηρίου&Καραγιάννης:314). Ενδεχομένως η πρακτική αυτή να τελεσφορήσει στο μέλλον, αλλά για να γίνει αυτό θα πρέπει να γίνουν διαρθρωτικές αλλαγές στο εσωτερικό της και στο κομμάτι αυτό.

2.4 Άλλες διαστάσεις

2.4.1 Οι σχέσεις της Κίνας με τις γειτονικές χώρες

Από τις αρχές της νέας χιλιετίας η Κίνα δεν ήθελε να βιώνει πλέον το διεθνή απομονωτισμό. Για το λόγο αυτό ξεκίνησε μία πολιτική σχέσεων καλής γειτονίας. Οι σημαντικότερες χώρες που την επηρεάζουν για πολιτικούς, οικονομικούς και γεωγραφικούς λόγους είναι η Ιαπωνία και η Ταϊβάν. Είναι δύο χώρες εξαιρετικής σημασίας για την Κίνα καθώς η σχέση μεταξύ τους μπορεί πολύ εύκολα να επηρεάσει τη θέση της στο διεθνές status quo.

Με την Ιαπωνία οι σχέσεις της ήταν πάντα ανταγωνιστικές αλλά ήταν ανέκαθεν ένας ανταγωνισμός ήπιων τόνων. Το γεγονός αυτό ήταν φυσικά πολύ εύλογο, η Κίνα έχει πολλούς λόγους να βλέπει ανταγωνιστικά την γειτονική χώρα και η προπαγάνδα αυτή

προωθείται ακόμα και από τα επίσημα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (Μ.Μ.Ε) της χώρας (Brzezinski,2004:194-195). Οι ιαπωνικές κινήσεις επιθετικού χαρακτήρα προς την Κίνα κατά το διάστημα 1939-1942 ανήκουν σε μία περίοδο της χώρας που την θεωρεί την πιο ντροπιαστική της ιστορίας της (ανήκει στον αιώνα των ταπεινώσεων) (Παπασωτηρίου,2013:207-210). Οι δεκαετίες που ακολούθησαν ήταν σχετικά ήρεμες για τις σινο-ιαπωνικές σχέσεις, η διάλυση της Σοβιετικής ένωσης στις αρχές της δεκαετίας του '90 και η συμμαχία των ΗΠΑ με την Ιαπωνία θα προκαλούσε πάντα κάποιο είδος ανασφάλειας στην Κίνα και δεν θα άφηνε να εξομαλυνθούν απόλυτα οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών (Πετρόπουλος, Χουλιάρης,2013; Λαμπρόπουλος:207-209).

Σήμερα οι σχέσεις μεταξύ τους έχουν εξομαλυνθεί σε επίπεδο οικονομίας και εμπορίου στα πλαίσια της Ένωσης Χωρών της Νοτιανατολικής Ασίας από κοινού με την Ν. Κορέα. Εντούτοις, το χάσμα παραμένει ακόμα πολύ μεγάλο σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο με την μεν Ιαπωνία να ανησυχεί για την ραγδαία ανάπτυξη της Κίνας και τη δε Κίνα να ανησυχεί για τις αμερικανό-ιαπωνικές σχέσεις (Brzezinsky,2004:195-197).

Η σημαντικότερη συνέπεια της σύγκρουσης μεταξύ των δύο χωρών για την Κίνα ήταν η απώλεια κατοχής της Ταϊβάν, μίας χώρας με τεράστια γεωστρατηγική σημασία καθώς αποτελεί κομβικό σημείο για την είσοδο μίας ξένης επιθετικής προσβολής. Η απώλεια αυτή ακόμα αποτελεί τροχοπέδη στην πολιτική ατζέντα της

Κίνας (Πετρόπουλος, Χουλιάρας,2013; Λαμπρόπουλος:206). Για την κινεζική δημοκρατία η Ταϊβάν αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της χώρας παρόλο που η ίδια η Ταϊβάν έχει εκθέσει ξεκάθαρα την επιθυμία της να αναγνωρισθεί ως ένα τελείως αυτόνομο και ανεξάρτητο κράτος. Τη δεκαετία του 1990 και 2000 ακολούθησε σειρά συζητήσεων για εξομάλυνση των σχέσεων, αλλά όλες οι προσπάθειες ήταν ατελέσφορες καθώς η Ταϊβάν επιδίωκε συνεχώς την ανεξαρτησία της. Τα τελευταία χρόνια ο νέο πρόεδρος της Ταϊβάν, Μα Γινγκ-Τζέου ακολουθεί μία πολιτική εξομάλυνσης των διμερών σχέσεων και ακολουθεί μετριοπαθείς πρακτικές ώστε να καθησυχάσει την Κίνα για τις ενάρετες προθέσεις της. Το ζητούμενο πλέον δεν είναι η κυριαρχία και η ανεξαρτησία της αλλά η ειρήνη στην περιοχή (Πετρόπουλος,Χουλιάρας,2013;Γιάννου:173-179).

2.4.2 Τεχνολογία και κυβερνοχώρος

Η ψηφιακή εποχή είναι γεγονός και όλα τα κράτη προσπαθούν προετοιμαστούν κατάλληλα ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις εξελίξεις του 21^{ου} αιώνα. Η Κίνα για να μπορέσει να παίξει δυναμικά στην ψηφιακή εποχή θα πρέπει να αυξήσει τις θέσεις εργασίας, πράγμα που την ανησυχεί αρκετά και να αλλάξει κάποιες συνήθειες ετών. Για παράδειγμα, στον τομέα της μεταποίησης θα πρέπει να εισέλθουν περισσότερα ρομπότ και οι εργαζόμενοι εκεί να εκπαιδευτούν κατάλληλα (Hobbs&Puddaphatt,2016:112). Από την άλλη πλευρά, υπερτερεί πολύ στα

συστήματα του διαδικτύου και έχει βλέψει να γίνει μία « μεγάλη διαδικτυακή πόλη». Οι πρακτικές αυτές δεν εξηγούνται μόνο από το φόβο της Κίνας να είναι ευάλωτη στο διαδίκτυο και σε κυβερνό-επιθέσεις, αλλά πιο πολύ στο η ίδια έχει βλέψει να ορίσει τους κανόνες του διαδικτύου παγκοσμίως (Hobbs&Puddaphatt,2016:113). Η τεχνολογία και ειδικότερα η πρόσβαση στο διαδίκτυο ήταν κάτι που απασχολούσε την Κίνα ήδη από τη δεκαετία του 1980. Στόχος της ήταν να μπορεί να συνδέσει ακόμα και τις πιο μακρινές περιοχές με τις κυβερνητικές υπηρεσίες. Εντούτοις, λόγω του στενού ελέγχου που επιβάλλει σε όλους τους τομείς το κράτος έχει αυξήσει τον έλεγχο και στην υπηρεσίες πληροφοριών. Αξιοσημείωτο είναι ότι έχει δημιουργήσει ένα κυβερνητικό σώμα το οποίο ασκεί την διαδικτυακή πολιτική (Creemers,2016:123).

Για τις περισσότερες δυτικές εταιρείες τεχνολογίας η αγορά της Κίνας είναι ζωτικής σημασίας αφενός γιατί πολλές από αυτές δίνουν κομμάτια της παραγωγής να κατασκευαστούν εκεί και αφετέρου διότι είναι μία οικονομία που ξοδεύει πολλά χρήματα σε προϊόντα τεχνολογίας Η Κίνα έχει επενδύσει πολλά για τις υποδομές του διαδικτύου και δικαίως έχει καταστεί μία από τις χώρες με την μεγαλύτερη κυριαρχία στο κυβερνό-χώρο (Creemers,2016:123).

Εντούτοις, υπάρχει μία πλευρά της τεχνολογίας και της καινοτομίας στην οποία υστερεί αρκετά. Παραδοσιακά η Κίνα λόγω της πολιτικής της να κρατάει το κόστος εργασίας σε πολύ χαμηλά επίπεδα εξάγει φτηνά προϊόντα σε πολύ χαμηλές τιμές. Αυτό φέρει ως αποτέλεσμα ένα μέρος του εργατικού δυναμικού να εργάζεται για δυτικές πολυεθνικές και να μην επενδύει στην εσωτερική οικονομία της. Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί ακόμα ένα γεγονός, η Κίνα αδυνατεί να δημιουργήσει δικιές της μάρκες ισάξιες με αυτές των δυτικών χωρών που φτιάχνουν οπότε καταλήγουν στο να τα αντιγράφουν και να τα πουλάνε μαζικά στο εξωτερικό. Με αυτό τον τρόπο δεν υπάρχει λόγος να επενδύσουν σε τομείς έρευνας και ανάπτυξης (Παπασωτηρίου,2013:352-353).

2.4.3 Το δάνειο στην Αμερική και μία οικονομική αποτίμηση

Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και η συνακόλουθη ύφεση που έπληξε την παγκόσμια οικονομία αποδίδεται σε μεγάλο βαθμό στο ρόλο των παγκόσμιων ανισορροπιών, δηλαδή στις διαφορές ανάμεσα στα επίπεδα επένδυσης και αποταμίευσης, με μερικές χώρες να αποταμιεύουν πολύ λίγο και άλλες πάρα πολύ σε σχέση με τις επενδυτικές τους ανάγκες. Συνέπεια αυτών είναι οι διαφορές στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών , οι χώρες για παράδειγμα που αποταμιεύουν περισσότερο να εμφανίζουν εμπορικό πλεόνασμα και χώρες που αποταμιεύουν λιγότερα για επενδύσεις να παρουσιάζουν εμπορικό έλλειμμα. Με άλλα λόγια, η Κίνα

αποταμιεύει περισσότερα από όσα χρειάζεται, άρα εμφανίζει πλεόνασμα στην οικονομία της, ενώ η Αμερική που δεν αποταμιεύει αρκετά για εγχώριες επενδύσεις εμφανίζει έλλειμμα στην οικονομία της (Παπασωτηρίου, 2013:350-351). Κάτι τέτοιο με μακροοικονομικούς όρους σημαίνει πως η Αμερική καταναλώνει περισσότερα από όσα παράγει και το αντίθετο. Από την άλλη πλευρά, η Κίνα θα πρέπει να αρχίσει να καταναλώνει περισσότερο και αυτό γιατί μία οικονομία δεν μπορεί να εξαρτάται επ' άπειρο από τις εξαγωγές της. Εντούτοις, και αυτή η στρατηγική μπορεί να φανεί δυσχερής, καθώς εάν η Αμερική θελήσει να μειώσει τα ελλείμματά της σε μία περίοδο τόσο μεγάλης ανεργίας και η Κίνα δεν αυξήσει την εσωτερική της κατανάλωση, τόσο η συνολική ζήτηση θα μειωθεί και η ανεργία θα αυξηθεί.

Η Κίνα εντούτοις, θεωρεί ότι κατέχει ένα πολύ σημαντικό όπλο στα χέρια της, πολλά αμερικανικά ομόλογα. Φυσικά δεν είναι λίγοι αυτοί που πιστεύουν πως το γεγονός αυτό επηρεάζει σημαντικά τις σχέσεις ανταγωνισμού μεταξύ των δύο χωρών. Η κυβέρνηση λόγω μεγάλων αποταμιεύσεων έχει αγοράσει πάρα πολλά αμερικανικά ομόλογα με αποτέλεσμα να είναι αρκετά ευάλωτη σε περίπτωση ανατίμησης του γουάν καθώς έτσι τα ομόλογα θα χάσουν μεγάλο μέρος της αξίας τους. Για το λόγο αυτό προσπαθεί να κρατήσει την ισοτιμία δολαρίου και γουάν σταθερή εδώ και μία δεκαετία (Ρουμελιώτης,2009:423-424).

Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη στατιστική ερευνά ηλεκτρονικής πύλης στατιστικών (www.statista.com) τον περασμένο Ιούνιο, η Κίνα κατείχε στη διάθεση της

αμερικανικά ομόλογα αξίας 1.25 τρισεκατομμύρια δολάρια, μ' αυτό το ποσό να την καθιστά την νούμερο ένα κάτοχο αμερικανικών ομολόγων για άλλη μία χρονιά. Το 2011 το ποσό αυτό έφτανε τα 1.18 τρισεκατομμύρια δολάρια. Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 θορύβησε την Κίνα, η οποία σταδιακά σταμάτησε να αγοράζει τόσο μεγάλο όγκο ομολόγων. Πολλοί μελετητές πιστεύουν πως η κρίση αυτή οφείλεται σ' αυτό ακριβώς το γεγονός (Bouhan&Swartz,2011). Για να καλύψει η αμερικανική κοινωνία τα ελλείμματα της, η εξωτερική ζήτηση δημιούργησε τεράστιες χρηματοπιστωτικές φούσκες (Ρουμελιώτης,2009:456).

2.4.4 Στρατιωτική Ισχύς

Αν και όπως αναφέρθηκε στην πρώτη ενότητα της εργασίας η στρατιωτική ισχύς δεν απαρτίζει ακέραιο κομμάτι της γεωοικονομίας, εντούτοις καλό θα ήταν να γίνει κάποια αναφορά καθώς είναι άμεσα συνδεδεμένη μαζί της. Ειδικά στην περίπτωση της Κίνας, η οποία έχει αυξήσει σημαντικά τις αμυντικές της δαπάνες συγκριτικά με τα προηγούμενα χρόνια, αξίζει να γίνει λόγος καθώς επηρεάζει αρκετά τη συνολική ισχύ της. Σύμφωνα με την αμερικανική αναφορά του 2016, η Κίνα πέρασε σε διαρθρωτικές αλλαγές στο στρατιωτικές της οικοδόμημα. Οι αλλαγές ήταν κυρίως δομικές, όπως για παράδειγμα διεύρυνση των θεάτρων των επιχειρήσεων και βελτίωση των χρόνων για ενδεχόμενες μάχες τόσο σε κοντινές αποστάσεις όσο και

πιο μακριά από την ενδοχώρα. Το 2015 παρουσιάστηκε μία αύξηση στις συνολικές αμυντικές δαπάνες της Κίνας με αυτό να την κατατάσσει στη δεύτερη θέση

Πίνακας 2.5

Αμυντικές δαπάνες σε ποσοστό ΑΕΠ και εκατομμύρια δολάρια

	Ποσοστό % του ΑΕΠ	Εκατομμύρια δολάρια
2001	2.1%	43230
2007	1.9%	103716
2015	2.0%	214485

Πηγή: World Bank Indicators

Το Διεθνές Ερευνητικό Ινστιτούτο για την Ειρήνη της Στοκχόλμης (SIPRI) αποτυπώνει σε έρευνα του τα παραπάνω στοιχεία του πίνακα. Βλέπουμε την σταδιακή ανοδική εξέλιξη των αμυντικών δαπανών. Οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι το 2016 το ποσό θα φτάσει 214.787 εκατομμύρια δολάρια.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ-Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ

3.1 Ο Ηγεμόνας

Με το δόγμα Μονρόε οι ΗΠΑ εγκαταλείπουν τον απομονωτισμό και αποφασίζουν να μοιράσουν τις αξίες της δημοκρατίας, της ελευθερίας και των αρχών του ελεύθερου εμπορίου. Κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και υπό τον φόβο της σοβιετικής ηγεμονίας στην περιοχή, οι ΗΠΑ αποφάσισαν να επέμβουν καθοριστικά στο μέλλον του κόσμου, συνεργάστηκαν με τις συμμαχικές δυνάμεις και βγήκαν νικητές. Οι ΗΠΑ, όμως, δεν έμειναν μόνο εκεί καθώς η βασική τους επιδίωξη ήταν να εγκαταστήσουν δυνάμεις τους σε καίρια σημεία της Ευρώπης. Με το σχέδιο Μάρσαλ ξεκίνησε η αναδόμηση και η αποκατάσταση της κατεστραμμένης Ευρώπης. Μεταφέρθηκαν γύρω στα 13 δισεκατομμύρια δολάρια από το 1948 έως το 1952. Με αυτό τον τρόπο η Αμερική παγίωσε τη θέση της στην Ευρώπη (Παπασωτηρίου,2002:68).

Από το 1970 και έπειτα, μελετητές σε θέματα διεθνών σχέσεων είχαν εντοπίσει ψήγματα αδυναμίας των ΗΠΑ να ηγηθούν σε παγκόσμια σφαίρα. Μία σειρά παραγόντων βοήθησε σε αυτό, αλλά ο κύριος λόγος αδυναμίας ήταν η οικονομική κατάπτωση της χώρας. Ο πόλεμος στο Βιετνάμ, ο οποίος δημιούργησε τεράστια οικονομικά ελλείμματα στη χώρα, η αδυναμία να παίξει καθοριστικό ρόλο στο τομέα της ενέργειας αλλά και η απόκτηση πυρηνικού οπλοστασίου από την Κίνα και τη

πρώην Σοβιετική Ένωση επέδρασαν θετικά ώστε η οικονομία της να παρουσιάσει αρνητικές τιμές (Ρουμελιώτης,2009:87). Μετά την κρίση του 1987, η Αμερική προσπάθησε να πάρει μέτρα ώστε να σταθεροποιήσει την ηγεμονία της στο κόσμο και να ισχυροποιήσει την πληγωμένη οικονομία της (το 1985 οι ΗΠΑ είχαν το μεγαλύτερο εσωτερικό και εξωτερικό χρέος) (Ρουμελιώτης,2009:89). Με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης η Αμερική έγινε η μία και μοναδική υπερδύναμη του πλανήτη χωρίς κανέναν ανταγωνιστή και καμία περιφερειακή δύναμη να την απειλεί. Η οικονομική της δύναμη ήταν αδιαμφισβήτητη ή δε στρατιωτική της υπεροχή δεδομένη (Brzezinsky,1997:50). Είναι γνωστό πως η Αμερική ξοδεύει μεγάλο μέρος του ΑΕΠ της σε αμυντικές δαπάνες. Ο συνδυασμός της στρατιωτικής υπεροχής σε παγκόσμια κλίμακα, η οικονομική της δύναμη, ο ηγετικός ρόλος της σε τεχνολογία αιχμής και πολιτισμό την έκανε την μόνη συνεκτική παγκόσμια υπερδύναμη (Brzezinsky,1997:53).

Τα γεγονότα της 11 Σεπτεμβρίου όμως ήρθαν να κλονίσουν σημαντικά αυτή την ηγεμονία. Η Αμερική διαπίστωσε πως τελικά είχε περισσότερους εχθρούς από όσους νόμιζε και δεν ήταν άτρωτη από εξωτερικές επιθέσεις. Οι κινήσεις της ήταν άμεσες κατά της διεθνούς τρομοκρατίας παρόλα αυτά ξύπνησε μία νέα εποχή που κατέδειξε στα κράτη ότι όλοι θα πρέπει να επανατοποθετήσουν τόσο την εσωτερική όσο και την εξωτερική πολιτική τους (Brzezinsky,2005:152-153). Η δεύτερη διάσταση που οδήγησε τις ΗΠΑ στην αρχή του τέλους της ηγεμονίας της είναι η χρηματοπιστωτική

κρίση του 2008. Πρώτη φορά στην ιστορία η κρίση δεν ξεκινάει από κάποιο αναπτυσσόμενο κράτος το οποίο δεν διαχειρίστηκε σωστά την οικονομία του αλλά έχει τις ρίζες της σε μία αναπτυγμένη οικονομία, σε αυτήν των ΗΠΑ. Η κρίση αυτή επήλθε κατά κύριο λόγο γιατί δίνονταν δάνεια από τις τράπεζες σε ανθρώπους που δεν πληρούσαν τα κριτήρια για να μπορέσουν να τα ξεπληρώσουν κάποια στιγμή (O'Brien&Williams,2011:320). Αυτό που ακολούθησε ήταν ένα ντόμινο αλληλεπιδράσεων. Πολλά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κήρυξαν πτώχευση με αποτέλεσμα η κρίση να περάσει πολύ γρήγορα στην αγορά και στους καταναλωτές. Αυτό με τη σειρά του οδήγησε σε απολύσεις, στην αύξηση της ανεργίας και στον κοινωνικό αναβρασμό. Πολύ γρήγορα πέρασε τα σύνορα της χώρας και έπληξε άμεσα οικονομίες που δεν ήταν προετοιμασμένες για μία τόσο βαθιά κρίση, όπως η Ελλάδα, η Ισπανία και η Ιταλία ((O'Brien&Williams,2011:322).

Μελετώντας το σήμερα, η Αμερική οφείλει να αντιμετωπίσει μία πρωτοφανή πρόκληση για τα ιστορικά δεδομένα της. Η άνοδος της Κίνας στην δεύτερη θέση της παγκόσμιας οικονομίας και η ολοένα μικρότερη εξάρτηση της από αυτήν, έχει προκαλέσει έντονο προβληματισμό στους ανθρώπους που διαμορφώνουν την εσωτερική και εξωτερική πολιτική (Blackwill&Harris,2016:179). Για πολλά χρόνια, και ειδικότερα μετά το 1989, ήταν ο πρωταγωνιστής στη διεθνή αρένα με κανένα άλλο κράτος να μην απειλεί τον ρόλο της ούτε καν σε περιφερειακό επίπεδο.

3.2 Οικονομική πολιτική και ο ρόλος του δολαρίου

Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 όπως είναι λογικό άλλαξε δραματικά την υπάρχουσα κατάσταση στην οικονομία της χώρας και στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Οι μεγαλύτερες τράπεζες της Αμερικής όπως η Morgan Stanley, η Goldman Sachs και η Citibank δεν περίμεναν ποτέ έως τότε ότι θα έφταναν στη καταστροφή με την ανακοίνωση της κυβέρνησης να παρέμβει στα χρηματοπιστωτικά προϊόντα της και πολλά από αυτά να αγοραστούν από ξένες κυβερνήσεις (Leonard,2016;Rickards:640). Η υπογραφή ενός νέου εμπορικού συμφώνου στα πλαίσια του Trans-Pacific Partnership (TPP) είναι μία προσπάθεια της Αμερικής να ξανά κερδίσει τη θέση και την επιρροή της στην κρίσιμη περιοχή της Ασίας. Εντούτοις, ακόμα και έπειτα από την υπογραφή αυτού του συμφώνου δεν φαίνεται να είναι κατάλληλα προετοιμασμένη ώστε να το θέσει σε εφαρμογή με τα πιο ωφέλιμα αποτελέσματα. Δεν είναι ακόμα έτοιμη να αφομοιώσει την συγχώνευση της πολιτικής με την οικονομία και ότι οι δύο πτυχές είναι άμεσα συνδεδεμένες ή μία με την άλλη. Ένα στοιχείο που μαρτυρά το φόβο της Αμερικής να συμπτύξει την εθνική πολιτική ασφάλειας με την οικονομία και κατ'επέκταση με τον ιδιωτικό τομέα διεθνώς είναι το ερώτημα που τέθηκε σε συζήτηση του αμερικανικού κογκρέσου για το αν θα ενέκριναν εκ νέου τον προϋπολογισμό της Export-Import Bank η οποία παρέχει βοήθεια και στήριξη στους Αμερικανούς εξαγωγείς (Leonard,2016;Zarate:34).

Ας δούμε πώς και εάν η Αμερική εφαρμόζει τα σημαντικότερα οικονομικά εργαλεία της γεωοικονομίας. Το πρώτο και σημαντικότερο μάθημα που μας διδάσκει η γεωοικονομία είναι πώς η εθνική κυριαρχία μίας χώρας εξαρτάται άμεσα από το πώς εφαρμόζει την εγχώρια οικονομία και πώς κατανέμει τους πόρους της. Η Αμερική δυστυχώς λόγω του φόβου που απέκτησε μετά το χτύπημα της 11/09, ξόδεψε ένα πολύ μεγάλο μέρος των πόρων της στον στρατιωτικό τομέα, θεωρώντας έτσι πως επενδύοντας στις αμυντικές δαπάνες, θα μεγιστοποιήσει την ισχύ της. Το δεύτερο στοιχείο είναι πως αν η δύναμη της νομισματικής πολιτικής μετατοπίζεται στη σφαίρα της γεωοικονομίας, εκεί θα πρέπει να μετατοπιστούν και οι προτεραιότητες από τους διαμορφωτές της πολιτικής. Η Αμερική δε φαίνεται να το κατανοεί αυτό πλήρως και θεωρεί πως το να προβάλλει την ισχύ της μία χώρα μόνο με τα οικονομικά μέσα είναι αρκετά περίπλοκο και ριψοκίνδυνο (Blackwill&Harris,2016:224). Τρίτον, οι μεγαλύτερες γεωπολιτικές προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν οι ΗΠΑ, είναι μικρές αναδυόμενες οικονομίες που χρησιμοποιούν με μεγάλη μαεστρία τα νέα γεωπολιτικά εργαλεία, όπως η Κίνα και η Ρωσία. Αυτό συμβαίνει καθότι οι ανταγωνιστικές αυτές οικονομίες έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα καθώς μπορούν να ορίσουν τους κανόνες του παιχνιδιού και να βγουν νικητές ενώ αντίθετα οι ΗΠΑ δεν μπορούν να τις αντιμετωπίσουν ισάξια (Blackwill&Harris,2016:224). Τέταρτον, για να συναναστραφεί μία χώρα με μία άλλη, η οποία δεν κάνει κάποια διάκριση μεταξύ της δημόσιας πολιτικής της και των ιδιωτικών της επιχειρήσεων θα πρέπει η πρώτη

χώρα να διαπραγματευτεί με τους ίδιους όρους και να μπορεί και εκείνη με τη σειρά της να προσαρμόσει την εγχώρια οικονομία με όρους της εθνικής πολιτικής ασφάλειας (Blackwill&Harris,2016:225).

Όλα τα παραπάνω δείχνουν την προβληματική που αντιμετωπίζει η Αμερική στην εφαρμογή της νέας πραγματικότητας της γεωοικονομίας. Εντούτοις, κρατάει στα χέρια της ακόμα ένα πολύ δυνατό όπλο, το νόμισμα της. Το δολάριο από την υποτίμηση του το 1970 και έπειτα επιδέχεται συνεχώς αμφισβήτηση, όλοι αναρωτιούνται για πόσο ακόμα θα αποτελεί το μόνο αποθεματικό νόμισμα. Με την εμφάνιση του ευρώ όλα έδειχναν πως ήρθε η ώρα να αποκατασταθεί ή τουλάχιστον να υπάρχουν ταυτόχρονα δύο νομίσματα που θα λειτουργούν αποθεματικά. Η βαθιά κρίση όμως που έπληξε την Ευρώπη το 2008 έχει καταστήσει κάτι τέτοιο πολύ δύσκολο πλέον. Από την άλλη πλευρά, βλέπουμε την Κίνα με το renminbi να δίνει συνεχώς μάχες στον αγώνα υπέρ της διεθνοποίησης του. Εντούτοις, όπως αναφέραμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, παρόλο που του γουάν έχει αξιοσημείωτη βελτίωση και είναι διαδεδομένο στον εμπορικό τομέα πρέπει να κάνει πολλές ακόμα αλλαγές ώστε να κατορθώσει να είναι αρκετά ανταγωνιστικό για να μπορέσει να γίνει ένα διεθνές νόμισμα. Τέλος, η αγγλική στερλίνα και το γιεν έχουν χάσει εδώ και πολύ καιρό τη δυνατότητα να είναι αρκετά ανταγωνιστικά ώστε να πάρουν την θέση του δολαρίου (Kirshner,2008:421).

Παρόλη την οικονομική κρίση στην οποία βυθίστηκε η οικονομία και παρέσυρε τόσες πολλές ακόμα, είναι εύλογο, γιατί το δολάριο παραμένει τόσο ελκυστικό. Έχει τη ικανότητα να ενδυναμώνει τις αγορές κεφαλαίου, να προάγει την οικονομική ανάπτυξη και να παρέχει ζωτικότητα και κερδοφορία σε μία οικονομία. Επίσης, λόγω της δύναμης του μπορεί να αποφέρει μία σχετική πολιτική σταθερότητα στην εκάστοτε χώρα (Kirshner,2008:422). Κανένα νόμισμα με ετήσιο εμπορικό έλλειμμα 5% (2005) δεν θα μπορούσε να παραμείνει τόσο σταθερό όσο παρέμεινε το δολάριο. Εντούτοις, παρόλο που ούτε η Αμερική, αλλά πόσο μάλλον η οικονομία της δεν μοιάζει σε καμία άλλης χώρας, δεν θα πρέπει να θεωρείται δεδομένο ότι θα παραμένει σταθερή για πάντα και δεν θα επηρεάζεται από νέα δεδομένα που επηρεάζονται από το εξωτερικό περιβάλλον. Ένα σημαντικό στοιχείο που μπορεί να επιδεινώσει την κατάσταση είναι πως οι περισσότερες χώρες του κόσμου έχουν μεγάλα αποθέματα δολαρίων, όντας διεθνές νόμισμα ,στις τράπεζες τους κάτι που σημαίνει ότι η επερχόμενη κρίση μπορεί να επιδεινωθεί (Kishner,2008:421).

Πίνακας 3.1

Ρυθμός ανάπτυξης σε ποσοστά του ΑΕΠ και σε δισεκατομμύρια δολάρια

	Ποσοστό %	Δισεκατομμύρια δολάρια
2000	4.1%	10,285
2009	-2.8%	14,418,739
2015	2.4%	17,946,996

Πηγή: World Bank Indicators

Ο παραπάνω πίνακας μας μαρτυρά πως, παρόλο που οι περισσότεροι μελετητές κάνουν λόγο για πτώση των ΗΠΑ, τα νούμερα δεν συμφωνούν. Η ανάπτυξη το 2015 αυξήθηκε κατά 2.4% του συνολικού ΑΕΠ και περισσότερα χρήματα μπήκαν στα ταμεία της χώρας. Αξίζει να γίνει μία αναφορά στην ανάπτυξη που είχε η χώρα από το 2000 και νωρίτερα, η οποία έφτανε το 4.1%, μετά το 2001 και το χτύπημα της 11/09 τα ποσοστά άρχισε να μειώνεται σταδιακά με αποκορύφωμα ένα χρόνο μετά την χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, να παρουσιάζει αρνητικό ποσοστό στο ρυθμό ανάπτυξής της. Εντούτοις, από το 2000 και έπειτα φαίνεται πως ο ρυθμός είναι σταθερός και κυμαίνεται από 1.5%-2.5%. Συμπεραίνουμε πως ο ρυθμός αυτός δεν είναι μεγάλος αλλά η οικονομία της δεν μένει στάσιμη.

3.3 Ενεργειακή πολιτική και ο ρόλος του πετρελαίου

Ο τομέας της ενέργειας έπαιξε πάντα πρωτεύοντα ρόλο στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Δεν είναι λίγοι αυτοί που πιστεύουν ότι οι πόλεμοι που διενήργησαν οι αμερικάνοι στην Μέση Ανατολή υπέσκαπταν ενεργειακά συμφέροντα.

Παραδοσιακά, οι ΗΠΑ είχαν σχέσεις εμπορίου, αναφορικά με το τομέα της ενέργειας με τον Καναδά, τη Σαουδική Αραβία και τη Βενεζουέλα. Πριν από εμπάργκο του 1973 η κυβέρνηση του Καναδά είχε συνάψει εμπορικές συμφωνίες με τις ΗΠΑ και μέχρι τότε αποτελούσαν τους μεγαλύτερους εμπορικούς συμμάχους ο ένας του άλλου. Από το 1973 όμως και έπειτα, ο Καναδάς βρήκε αγοραστές και εκτός των συνόρων των ΗΠΑ (Clayton&Levi,2012:111). Οι εμπορικές σχέσεις τους με την Βενεζουέλα κινήθηκαν περίπου σε επίπεδο εξαναγκασμού. Αν για παράδειγμα η Βενεζουέλα ήθελε να κηρύξει εμπάργκο στις ΗΠΑ και να μη πουλάει το πετρέλαιο τους, πολλά διυλιστήρια των ΗΠΑ θα έμεναν χωρίς πρώτες ύλες και πηγές ενώ από την άλλη η Βενεζουέλα θα αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα στην εύρεση νέων πελατών για το πετρέλαιο της (Clayton&Levi:112). Τέλος, η σχέση της με την Σαουδική Αραβία ξεκίνησε μετά το 1970, η πολιτική ήταν σαφής, η Σαουδική Αραβία πουλούσε πετρέλαιο στην Αμερική με τη χαμηλότερη τιμή της αγοράς. Ο στόχος ήταν να «αναγκάσει» τις ΗΠΑ να αγοράζουν μόνο από αυτήν (Clayton&Levi:113).

Το πετρέλαιο αποτελεί ένα πανίσχυρο όπλο στα χέρια όσων χωρών το εξάγουν. Το χρησιμοποιούν σαν εργαλείο για τη διαμόρφωση της εξωτερικής τους πολιτικής. Η Ρωσία αποτελεί το πιο ακραίο παράδειγμα για αυτή την θεωρία. Ο κανόνας θέλει να κάνει τεράστιες εκπτώσεις στους πελάτες της και σε ανύποπτες στιγμές να απειλεί για αύξηση των τιμών, όταν τα συμφέροντα της δεν εισακούγονται (Clayton&Levi:116).

Όπως είπαμε η ενεργειακή πολιτική για τις ΗΠΑ είναι μείζονος σημασίας θέμα. Αποτελεί ένα από τα δυνατά γεωοικονομικά της εργαλεία. Εδώ και δύο δεκαετίες έχει προβεί σε μία παγκόσμια καινοτομία, η οποία σύντομα, όπως εκτιμάται μπορεί να την κάνει να ξεπεράσει ακόμα και τη Σαουδική Αραβία σε ενεργειακή υπεροχή. Η νέα μέθοδος που ονομάζεται υδραυλική ρωγμάτωση , είναι ένας τρόπος να εξάγονται το σχιστολιθικό πετρέλαιο και το σχιστολιθικό φυσικό αέριο. Η εξόρυξη των δύο αυτών στοιχείων έχει εκτοξευθεί τα ύψη την τελευταία δεκαετία.

Πίνακας 3.2

Παραγωγή και κατανάλωση πετρελαίου σε χιλιάδες βαρέλια την ημέρα

	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
2009	7264	18771
2015	12704	19396
Συνολικό ποσοστό %	12.7%	19.7%

Πηγή: BP GLOBAL

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3

Παραγωγή και κατανάλωση φυσικού αερίου: σε δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα

	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
2009	584.00	648.7
2015	763.3	778.0
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ (%)	22%	22.8%

Πηγή: BP GLOBAL

Οι παραπάνω πίνακες μας μαρτυρούν πως οι ΗΠΑ καταναλώνουν ένα πολύ μεγάλο μέρος του παγκόσμιου πλούτου αλλά ταυτόχρονα είναι στη θέση να παράγουν πολύ περισσότερο από άλλες χώρες που καταναλώνουν το ίδιο και περισσότερο (πχ Κίνα). Τα νούμερα μας δείχνουν πως η χώρα μπορεί να γίνει εξαιρετικά ανταγωνιστική και να απειλεί πολλά κράτη με αυτήν τη δύναμη.

Όπως είναι όμως γνωστό τίποτα δεν γίνεται τυχαία. Οι ΗΠΑ διαθέτουν μία πολύ συγκεκριμένη ενεργειακή πολιτική η οποία καθιστά δυνατή την επιτυχία. Η καινοτομία που χαρακτηρίζει την αμερικανική κουλτούρα επιτρέπει στις κεφαλαιακές αγορές να ρισκάρουν σε καινούργιες μεθόδους και ιδέες. Επίσης, είναι γνωστό πως είναι ένα κράτος με πολύ ανταγωνιστικό και αναπτυγμένο βιομηχανικό τομέα πετρελαίου. Υπάρχουν πολλές ιδιωτικές εταιρείες οι οποίες ασχολούνται με τον συγκεκριμένο κλάδο και ειδικεύονται στους αγωγούς πετρελαίου και φυσικού αερίου. Η ύπαρξη πολλών δρώντων καθιστά τον κλάδο άκρως ανταγωνιστικό σε αντίθεση με τις εταιρείες που ελέγχονται άμεσα από το κράτος και ακολουθούν την πολιτική που τους ορίζει αυτό. Τέλος, οι ΗΠΑ δίνει το δικαίωμα σε ιδιώτες που έχουν στη κατοχή τους γη να εκμεταλλεύονται τους φυσικούς πόρους που βρίσκονται στα όρια αυτής (Blackwii&Harris,2016:217).

Μολοταύτα, η ενεργειακή πολιτική αν και έχει αποδώσει πολλούς καρπούς στις ΗΠΑ, δεν θα πρέπει να είναι αρκετό αυτό. Αν θέλει να γίνει ένα ισχυρό όπλο γεωοικονομίας θα πρέπει να περάσει τα εθνικά της σύνορα. Για παράδειγμα, με

συμφωνίες στα πλαίσια του TTIP και του Pacific Energy Zone να αναπτύξει συμμαχίες που θα της δώσουν το ρόλο του ηγεμόνα στο τομέα της ενέργειας είτε στην Ευρώπη είτε στην Ασία (Blackwill&Harris,2016:246).

3.4 Τεχνολογία και κυβερνοχώρος

Σύμφωνα με την έκθεση για την τεχνολογία του World Economy Forum για το 2016, οι Ηνωμένες πολιτείες έχουν μία σταθερή και ανοδική πορεία στους δείκτες της τεχνολογίας από το 2013 και έπειτα. Σήμερα βρίσκονται στην πέμπτη θέση της παγκόσμιας κατάταξης, άνοδος τεσσάρων θέσεων από το 2013 που βρίσκονταν στην ένατη θέση της κατάταξης. Αυτό οφείλεται στην βελτίωση 4τεσσάρων δεικτών που την απαρτίζουν (www.weforum.org).

Η Αμερική βρίσκεται σήμερα στην τρίτη θέση παγκοσμίως για το δείκτη του ευνοϊκότερου περιβάλλοντος αναφορικά με την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα, κάτι που έχει δώσει ιδιαίτερη ώθηση στον ψηφιακό επιχειρηματικό τομέα. Η δυναμική της έγκειται στο να καινοτομεί πολύ πιο γρήγορα από τους υπόλοιπους. Αξίζει να σημειωθεί πως από τις 103 επιχειρήσεις παγκοσμίως οι 69 βρίσκονται στις ΗΠΑ, ενώ μόλις 25 στην Ασία. Από το 2012 έχουν δοθεί χρήματα για τις επιχειρήσεις της χώρας συνολικής αξίας 160 δισεκατομμύρια δολάρια, τα 70 από αυτά στράφηκαν μόνο στην επιχειρηματική

περιοχής της Silicon Valley (Leonard,2016;Hobbs&Puddephatt:112). Ο επόμενος δείκτης την φέρνει στην τέταρτη θέση και αφορά την χρήση ψηφιακών μέσων στον δημόσιο τομέα. Οι υπάλληλοι των δημοσίων υπηρεσιών χρησιμοποιούν όλο και περισσότερο τεχνολογικά μέσα ώστε να εξυπηρετήσουν τους πολίτες της χώρας και στην ένατη θέση αναφορικά με την ηλεκτρονική συμμετοχή και κατά πόσο διευκολύνει αυτό τους πολίτες. Τέλος, ο τέταρτος δείκτης αφορά το χαμηλό κόστος των ενδιαφερόμενων για την χρήση ευρυζωνικού διαδικτύου (broadband internet). Οι ΗΠΑ κατατάσσονται στην δέκατη έβδομη θέση με το πιο οικονομικό μηνιαίο πακέτο internet παγκοσμίως (US\$16) (www.weforum.org).

Η Αμερική ήταν ανέκαθεν μία χώρα που πρωτοπορούσε στην νέα τεχνολογία με τις μεγαλύτερες εταιρείες υψηλής τεχνολογίας και πληροφορικής να βρίσκονται στους κόλπους της.

Μία άλλη παράμετρος που καθορίζει την τεχνολογική της υπεροχή είναι οι επενδύσεις που κάνει στους τομείς της έρευνας και της ανάπτυξης (R&D). Εξαιτίας του εξωτερικού χρέους της ο προϋπολογισμός έχει συρρικνωθεί αρκετά, εντούτοις δεν παύει να είναι στην πρώτη θέση της παγκόσμιας κατάταξης ως την χώρα με τις περισσότερες δαπάνες στον τομέα αυτό. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α) και της Παγκόσμιας τράπεζας το 2014 οι ΗΠΑ ξόδεψαν 1,104,658 εκατομμύρια δολάρια, δηλαδή το 2.7% του ΑΕΠ της. Όταν η οικονομία της αρχίσει να

ανακάμπει και το βάρος του μεγάλου χρέους δεν θα είναι τόσο επίπονο, οι επενδύσεις στον τομέα του R&D θα αυξηθούν άμεσα. Αυτό θα έχει ως συνέπεια να βελτιώνονται και άλλοι δείκτες της οικονομίας που επηρεάζονται από αυτόν. Η Αμερική ανέκαθεν θεωρούσε τον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης μείζονος σημασίας γι' αυτό άλλωστε κυριαρχεί (Blackwill&Harris,2016:191).

Ένας άλλος σημαντικός τομέας που υστερεί ιδιαίτερα η Αμερική και επιδέχεται βελτίωσης άμεσα είναι η κυριαρχία στον κυβερνοχώρο. Είναι αμέτρητα τα σκάνδαλα για διαρροή σημαντικών στοιχείων και κυβερνό-επιθέσεις. Η κυβέρνηση του Μπαράκ Ομπάμα είχε επιβάλει κυρώσεις για τους ανθρώπους που κερδοσκοπούν από πληροφορίες που «έκλεψαν» από επιθέσεις στον κυβερνοχώρο. Εντούτοις είναι πολύ δύσκολο να βρεθούν οι πραγματικοί υπαίτιοι αφού αυτός ο χώρος είναι αχανής (Leonard,2016;Creemers:124).

Οι ΗΠΑ θα πρέπει να βρουν λύσεις ώστε να μπορούν να αποτρέψουν τις ζημιογόνες, τόσο για την πολιτική όσο και για την οικονομία της, επιθέσεις. Μία λύση σε πρώτη φάση θα ήταν να θεσπιστούν ειδικοί όροι στα πλαίσια του Transatlantic Trade and Investment Partnership ανάμεσα στην Αμερική και την Ευρώπη, οι οποίοι θα προβλέπουν τις οικονομικές κυρώσεις σε ανθρώπους ή εταιρείες που πραγματοποιούν τις επιθέσεις και θα αποτρέπει την εισδοχή πειρατικών προϊόντων στην αμερικανική αγορά. Επιπλέον, αναφορές έχουν γίνει

από την αμερικανική κυβέρνηση για αθέμιτη κατασκοπεία από την πλευρά της Κίνας αρκετές φορές (Blackwill&Harris,2016:239).

Γενικότερα, θα πρέπει να οριστεί ένα παγκόσμιο πλαίσιο από κοινές πολιτικές οι οποίες θα ισχύουν για όλα τα κράτη ανεξάρτητα καθώς είναι μία άنيση οικονομική μάχη με δραματικά αποτελέσματα και επιπλέον μπορεί να προκαλέσει εντεινόμενες διαμάχες (Leonard,2016;Creemers:124).

3.5 Η πτώση του ηγεμόνα (;) και πρακτικές ανέλιξης

Ο Kenneth Waltz σε μία διάλεξη του το 2012 είχε αμφισβητήσει έντονα τον ισχυρισμό ότι οι ΗΠΑ αρχίζουν να χάνουν το γόητρο τους και σύντομα θα επέλθει η πτώση τους. Αναγνωρίζει σαφώς ότι έχουν αναδύονται και άλλες οικονομίες, όπως οι BRICS, εντούτοις θεωρεί πως θα πρέπει να λάβουμε και άλλα στοιχεία υπόψη πριν καταλήξουμε στο ότι οι ΗΠΑ έχουν χάσει την ηγεμονική της θέση (Cox,2012:370). Η ανάδυση για παράδειγμα της Κίνας ειδικά σε οικονομική κλίμακα είναι αδιαμφισβήτητη, παρόλα αυτά δεν θα πρέπει να ληφθεί ως η ανάδυση του Ασιατικού αιώνα αλλά ως η μία μελέτη περίπτωση για την καλύτερη κατανόηση στην υπερατλαντική αυτή περιοχή (Cox,2012:371). Οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι τα πράγματα δεν εξελίσσονται τόσο θετικά. Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή της εργασίας, η Αμερική φαίνεται πολύ απροετοίμαστη στα νέα δεδομένα που έφερε η εποχή της γεωοικονομίας. Σύμφωνα με τον Bremmer, η

οικονομία των ΗΠΑ είναι ένα συνονθύλευμα θετικών στοιχείων τα οποία δεν μπορούν να εναρμονιστούν ώστε να επιτευχθούν οι σύγχρονοι στόχοι. Η υπεροχή της στον στρατιωτικό, οικονομικό και τεχνολογικό τομέα, η αδιαφιλονίκητη καταναλωτική της αγορά καθώς και το επίπεδο καινοτομίας, έρευνας και ανάπτυξης είναι κάποια από τα πολλά πλεονεκτήματα που έχει στα χέρια της. Το αρνητικό είναι πως όλα αυτά τα πλεονεκτήματα δεν συνεργάζονται μεταξύ τους ώστε να επηρεάσει το ένα το άλλο και καταλήξουν στα επιθυμητά αποτελέσματα. Τα θετικά αυτά στοιχεία θα πρέπει να γίνουν γεωοικονομικά εργαλεία προς όφελος της οικονομίας και της ηγεμονική της θέση (Leonard,2016;Bremmers:129).

Γνωρίζοντας για παράδειγμα πως η καταναλωτική της αγορά είναι η μεγαλύτερη και το δολάριο εξακολουθεί να είναι ένα πολύ δυνατό νόμισμα και διεθνώς αποδεκτό μπορεί να καθορίσει τους όρους των εισαγωγών και των εξαγωγών με τέτοιο τρόπο ώστε να επωφεληθεί τα βέλτιστα από το εμπόριο. Η νέα κυβέρνηση που θα ανέλθει στην εξουσία θα πρέπει να έχει βλέψεις προς αυτή τη κατεύθυνση με κάθε τρόπο. Καθώς η Κίνα, η Γερμανία και η Ρωσία, έχουν κάνει τον τομέα του εμπορίου, την τεχνολογία αιχμής και το πετρέλαιο τα μεγάλα όπλα της οικονομίας τους, τα υπουργεία εμπορίου, ενέργειας και οικονομικών δρουν ανεξάρτητα μεταξύ τους. Εντωμεταξύ, λόγω της πολιτικής των ΗΠΑ του να μην παρεμβαίνει ο δημόσιος τομέας και η κυβέρνηση στον ιδιωτικό τομέα και στις

επιχειρήσεις είναι αδύνατον να μπορέσει η κυβέρνηση να εφαρμόσει πολιτικές αποκλεισμού ή άλλων μέσων για την επιβολή μέτρων που θα προωθήσουν τα συμφέροντα της (Leonard,2016;Bremmers:131). Ειδικότερα, οι ΗΠΑ λόγω των φιλελεύθερων και ανοικτών ιδεών που έχουν οικοδομηθεί, έχουν αφήσει μεγάλο περιθώριο σε μεγάλες ιδιωτικές επιχειρήσεις, σε μη κυβερνητικούς οργανισμούς και δρώντες, αλλά και στο κογκρέσο όχι μόνο να εκφέρουν την άποψη τους αλλά όταν κάποια απόφαση της κυβέρνησης δεν ευνοεί τα συμφέροντα κάποιου από τους παραπάνω είτε με μεγάλη επικοινωνιακή πίεση είτε με καταψήφιση νόμου οι αποφάσεις παγώνουν. Σε πλήρη αντίθεση, όπως έχω αναφέρει σε άλλη ενότητα, ο κρατικός παρεμβατισμός της Κίνας στον ιδιωτικό τομέα δεν αφήνει περιθώριο διαφορετικής πολιτικής από αυτή που συνάδει με την πολιτική της κυβέρνησης (Leonard,2016;Bremmers:2016).

Οι Blackwill και Harris στο καινοτόμο έργο τους «Wars by other means» παρουσιάζουν μία σειρά πολιτικών που θα πρέπει να ακολουθήσει η Αμερική, αφενός για να μην καταλήξει μία παρακμάζουσα χώρα και αφετέρου με αργά και σταθερά βήματα να καταφέρει να κάνει τα πλεονεκτήματα της εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν ώστε να ξανά κερδίσει το χαμένο έδαφος. Το σημαντικότερο όλων, και αυτό δεν ισχύει μόνο για την οικονομία της Αμερικής, αλλά όλων των χωρών, είναι μέσα από τις πρακτικές και τις πολιτικές της να προωθήσει την οικονομική της ανάπτυξη (Blackwill&Harris,2016:226). Στην πραγματικότητα η

Αμερική, όπως είδαμε και στον παραπάνω πίνακα (3.1) έχει έναν σταθερό ρυθμό ανάπτυξης κάθε χρόνο. Εντούτοις, το να έχεις μία πανίσχυρη οικονομία είναι ο καλύτερος τρόπος για την προβολή της ισχύος ενός κράτους. Επιπλέον όταν υπάρχει ανάπτυξη το κράτος μπορεί να επενδύσει σε τομείς όπως η έρευνα και ανάπτυξη, αυτό με τη σειρά του θα φέρει περισσότερες θέσεις εργασίας και καινοτομία με αποτέλεσμα να γίνει ανταγωνιστική και να κερδίζει το συγκριτικό πλεονέκτημα σε κάποιον τομέα από τους ανταγωνιστές της. Ένα άλλο σημείο που θα πρέπει να προσέξουν οι ΗΠΑ, είναι πως θα πρέπει να εναρμονιστούν με τα νέα δεδομένα της γεωοικονομίας. Ο εκάστοτε πρόεδρος θα πρέπει να χαράξει την εξωτερική πολιτική της χώρας χρησιμοποιώντας τα εργαλεία της γεωοικονομίας. Γενικότερα, η Αμερική θα πρέπει να αρχίσει να διακατέχεται από το πνεύμα της γεωοικονομίας καθώς πολλές από τις χώρες που την ανταγωνίζονται σχεδιάζουν την πολιτική τους βάση αυτής. Ένας τρόπος να επιτευχθεί αυτό είναι να εισχωρήσουν περισσότερες σπουδές γεωοικονομίας στα εκπαιδευτικά ιδρύματα και πανεπιστήμια της χώρας (Blackwill&Harris,2016:227,249). Επιπλέον, το γεγονός ότι πολλές από τις πολιτικές της εκάστοτε κυβέρνησης πρέπει να ψηφιστούν από το αμερικάνικο κοινοβούλιο για να ισχύσουν, θα πρέπει με τη σειρά του το κοινοβούλιο να επανατοποθετήσει τις θέσεις του ώστε να συμβαδίζουν με τη γεωοικονομική πραγματικότητα και να βρεθεί μία χρυσή τομή συνεννόησης, ειδικά όταν πρόκειται για εγκρίσεις προϋπολογισμών. Ο φόβος του κοινοβουλίου για

το «μπέρδεμα» εξωτερικής πολιτικής και οικονομίας, συχνά υπονομεύει αποφάσεις της κυβέρνησης που προάγουν το σκοπό αυτό (Blackwill&Harris,2016:228,249). Η βαθιά ριζωμένη φιλοσοφία των Αμερικανών, να προορίζουν ένα μεγάλο μέρος του προϋπολογισμού του κράτους σε στρατιωτικές επιχειρήσεις, θα πρέπει να αντικατασταθεί με τους νέους όρους του παιχνιδιού. Θα πρέπει να χρηματοδοτούνται περισσότερο τομείς που προωθούν τις απαιτήσεις του αιώνα, όπως το εμπόριο, οι επενδύσεις και η προώθηση των καλών σχέσεων με συμμάχους που η θέση τους αποτελεί πλεονέκτημα. Για παράδειγμα η Ινδία είναι μία χώρα με μεγάλη γεωστρατηγική σημασία, καθώς αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες αναδυόμενες οικονομίες της Ασίας, ανήκει στις χώρες BRICS (Blackwill&Harris,2016:228,230,233). Ένας πολύ σημαντικός τομέας που θα πρέπει να δώσουν μεγάλη βαρύτητα είναι αυτός του εμπορίου και των εμπορικών σχέσεων που αναπτύσσει. Τέλος, ένα πολύ σημαντικό σημείο που θα πρέπει να εστιάσουν οι άνθρωποι που διαμορφώνουν την πολιτική είναι να ολοκληρωθεί το διατλαντικό σύμφωνο επενδύσεων και εμπορίου (TTIP). Η συμφωνία με την Ευρώπη θα ανοίξει καινούργιους ορίζοντες για το ελεύθερο εμπόριο και η Αμερική θα μπορεί να παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο στην ευρωπαϊκή αγορά (Blackwill&Harris,2016:228-229).

Η Αμερική θα πρέπει να πάρει γρήγορα αποφάσεις και να αρχίσει να τις υλοποιεί καθώς βρίσκεται σε ένα καθοριστικό σημείο της ιστορίας. Οι επόμενες

μεγαλύτερες οικονομίες έχουν ήδη αφομοιώσει και εφαρμόζουν την εσωτερική και εξωτερική τους πολιτική με γεωοικονομικά μέσα, πράγμα που τους προσδίδει πολλά πλεονεκτήματα έναντι της Αμερικής.

Συμπεράσματα

Ο 21^{ος} αιώνας έφερε μαζί του πολλές αλλαγές, από έναν μονοπολικό κόσμο με μία και μοναδική δύναμη να ελέγχει την μοίρα του κόσμου, σε έναν πολυπολικό με την ανάδυση νέων οικονομιών που απειλούν την παντοδυναμία των ΗΠΑ. Η νέα αυτή πραγματικότητα δημιουργεί σαφέστατα και νέες ανάγκες, διαφορετικό τρόπο σκέψης και διαφορετικές στρατηγικές αντιμετώπισης. Η ανάδυση της Κίνας στην δεύτερη θέση της παγκόσμιας οικονομίας και η αδυναμία των ΗΠΑ να ελέγχουν και να επηρεάζουν τα παγκόσμια γεγονότα εξαιτίας της προβληματικής της οικονομίας γεννά σε πολλούς τις σκέψεις πως δεν είναι αδύνατο να δούμε σε λίγα χρόνια την Κίνα ως μία νέα υπερδύναμη. Όλες αυτές οι αλλαγές έχουν φέρει στην επιφάνεια ένα νέο γνωστικό αντικείμενο, την γεωοικονομία. Λόγω του γεγονότος πως δεν υπάρχει πλέον ο κίνδυνος ενός πολέμου με την έννοια που την γνωρίζαμε μέχρι πριν λίγα χρόνια, ο νέος αιώνας φαίνεται να μην εστιάζει τόσο στην στρατιωτική ισχύ, αλλά στην οικονομική δύναμη, στην πολιτική του εμπορίου και των επενδύσεων και στην τεχνολογία. Η Κίνα φαίνεται πως κατάλαβε από νωρίς τη νέα αυτή πραγματικότητα και άρχισε να χρησιμοποιεί τα εργαλεία της στο βέλτιστο. Από την άλλη διαπιστώνουμε πως οι ΗΠΑ λειτουργούν με επιφυλακτικότητα απέναντι στις νέες ανάγκες, μία κατάσταση που την οδηγεί σταδιακά στη πτώση.

Όσον αφορά την Κίνα, έχει επιδείξει μία τρομερή δυναμική στην οικονομία της και φαίνεται να χρησιμοποιεί τα εργαλεία της γεωοικονομίας σχεδόν ευλαβικά. Εντούτοις, σύμφωνα με τους Acemoglu και Robinson, η αποτυχία μίας οικονομίας απορρέει από τους κλειστούς θεσμούς της. Η λύση για τη αντιστροφή αυτής της κατάστασης είναι ο μετασχηματισμός των κλειστών θεσμών σε ανοιχτούς (Acemoglu&Robinson,2013:416). Στην περίπτωση της Κίνας, το κράτος θα πρέπει να σταματήσει να είναι τόσο παρεμβατικό και να αφήσει τον ιδιωτικό τομέα να δράσει λίγο πιο ελεύθερα. Εξάλλου, όπως είχε πει και ο J. Bentham στην θεωρία του ωφελιμισμού, το κάθε άτομο αποζητά στο μεγαλύτερο δυνατό όφελος για τον εαυτό του (Heywood,2005:112). Υπό αυτή την έννοια, όπως τα άτομα έτσι και οι επιχειρήσεις επιζητούν το μεγαλύτερο δυνατό όφελος με αποτέλεσμα η χώρα να απολαμβάνει τα μέγιστα. Επιπλέον, η Κίνα θα πρέπει να συνεχίσει την σταθερή και ανοδική της πορεία για να μπορέσει να αντικαταστήσει την Αμερική στο βάθρο της παγκόσμιας οικονομίας.

Η Αμερική από την άλλη φαίνεται να βρίσκεται κάποια βήματα πίσω από τις επιταγές των καιρών. Οι άνθρωποι που διαμορφώνουν τις πολιτικές θα πρέπει να αλλάξουν σύντομα γραμμή πλεύσης ώστε να ανακτήσουν το χαμένο έδαφος. Αρχικά, θα πρέπει να ενσωματώσουν τα εργαλεία της γεωοικονομίας σύντομα και αποδοτικά. Να συνάψουν συμμαχίες διπλωματικού χαρακτήρα μέσω γεωπολιτικών

εργαλείων, όπως η συμφωνία για τα εμπόριο και τις επενδύσεις με την Ευρώπη. Θα πρέπει να ενισχύσουν τις επενδύσεις σε χώρες μεγάλης γεωπολιτικής σημασίας και να συνάψουν συμμαχίες ώστε να κερδίσουν πάλι επιρροή σε διάφορα σημεία ιδιαίτερης σημασίας (πχ Ασία) (Blackwill&Harris,2016:223).

Όσον αφορά τη σχέση των δύο χωρών, η Αμερική θα πρέπει να σταματήσει να ενδιαφέρεται μόνο για τη στρατιωτική υπεροχή της στην περιοχή της Ασίας και να εκλάβει την Κίνα ως έναν σοβαρό ανταγωνιστή. Η Κίνα κατέχει τη πρώτη θέση σε αρκετούς τομείς τους οποίους η Αμερική ακόμα δεν έχει αναπτύξει, όπως το εμπόριο και οι επενδύσεις. Θα πρέπει να εξετάσει δυνητικά τυχόν εμπορικές συμμαχίες και κοινές πολιτικές μαζί της (Blackwill&Harris,2016:246). Ο αιώνας των αλλαγών είναι πραγματικότητα και η κάθε χώρα θα πρέπει να προσαρμοστεί γρήγορα στις αλλαγές αυτές. Το μέλλον θα δείξει εάν θα έχουμε μία νέα ηγεμονία ή θα περάσουμε σε έναν πολυπολικό κόσμο. Κατά την γνώμη μου, σταδιακά θα περάσουμε σ' έναν πολυπολικό κόσμο. Πλέον δεν θα υπάρχει ένας ηγεμόνας και μόνο καθώς η «δύναμη» μετατοπίζεται σε νέους δρώντες. Εντούτοις, εάν έχουμε εναλλαγή ηγεμονίας, αυτή θα έρθει ειρηνικά καθώς καμία από τις δύο εμπλεκόμενες χώρες δεν είναι διατεθειμένη να ταράξει την παγκόσμια ειρήνη με έναν νέο πόλεμο.

Βιβλιογραφία –Πηγές

Ελληνική βιβλιογραφία

- Acemoglu&Robinson (2013), *Γιατί αποτυγχάνουν τα κράτη*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα
- Brzezinsky Zbigniew (1998), *Η Μεγάλη σκακιέρα*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα
- Brzezinsky Zbigniew (2005), *Η επιλογή-Παγκόσμια κυριαρχία ή Παγκόσμια Ηγεσία*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα
- Heywood Andrew (2007), *Πολιτικές ιδεολογίες*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα
- Jackson, Sorenson (2006), *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα
- Kleveman Lutz, (2005), *Το νέο μεγάλο παιχνίδι-Αίμα και πετρέλαιο στην Κεντρική Ασία*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
- Luttwak Edward (2003), *Αχαλίνωτος Καπιταλισμός*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα
- Mearsheimer John (2009), *Η τραγωδία των μεγάλων δυνάμεων*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα
- Ο'Brien&Williams (2011), *Παγκόσμια πολιτική οικονομία, Εξέλιξη και δυναμικές*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Καραβίδας Κ.Δ (1980), *Γεωοικονομία και Κοινοτισμός*, Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Αθήνα
- Παπασωτηρίου (2002), *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική:1945-2002*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα
- Παπασωτηρίου Χαράλαμπος (2013), *Η Κίνα από την ουράνια αυτοκρατορία στην ανερχόμενη υπερδύναμη του 21^{ου} αιώνα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα
- Πετρόπουλος, Χουλιάρας (2013), *Η Κίνα και οι άλλοι*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Ρουμελιώτης Παναγιώτης (2009), *Προς έναν πολυπολικό κόσμο*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Blackwill&Harris (2016), *War by Other Means, Geo-economics and Statecraft*, Harvard University Press
- Leonard Mark (2016), *Connectivity Wars*, European Council on Foreign Affairs
- Fukuyama Francis (1992), *The end of history and the last man*, Penguin Books

Διαδικτυακοί Τόποι/ Ιστοσελίδες

<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKT.P.CD&country=CHN> [Πρόσβαση 07/08/2016]

<http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energy-economics/statistical-review-2016/bp-statistical-review-of-world-energy-2016-oil.pdf> [Πρόσβαση 17/08/2016]

<http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energy-economics/statistical-review-2016/bp-statistical-review-of-world-energy-2016-coal.pdf> [Πρόσβαση 17/08/2016]

<http://www.iberchina.org/files/13-five-year-plan.pdf> [Πρόσβαση 23/08/2016]

<http://www.china-un.org/eng/zt/China123456/> [Πρόσβαση 23/08/2016]

<http://www.iea.org/statistics/statisticssearch/report/?country=CHINAREG&product=oil&year=2014> [Πρόσβαση 27/08/2016]

<http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/partner-country-series---boosting-the-power-sector-in-sub-saharan-africa---chinas-involvement.html> [Πρόσβαση 27/08/2016]

<https://www.statista.com/statistics/246420/major-foreign-holders-of-us-treasury-debt/> [Πρόσβαση 28/08/2016]

<http://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2016%20China%20Military%20Powera20Report.pdf> [Πρόσβαση 28/08/2016]

<https://www.sipri.org/sites/default/files/Milex-GDP-share.pdf> [Πρόσβαση 30/08/2016]

<https://www.sipri.org/sites/default/files/Milex-constant-USD.pdf> [Πρόσβαση 30/08/2016]

<http://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/02/19/35/Review-of-the-Special-Drawing-Right-SDR-Currency-Basket> [Πρόσβαση 03/09/2016]

[http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.MKTP.KD.ZG&id=af3ce82b&report name=Popular indicators&populartype=series&ispopular=y](http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.MKTP.KD.ZG&id=af3ce82b&report%20name=Popular%20indicators&populartype=series&ispopular=y) [Πρόσβαση 03/09/2016]

http://www3.weforum.org/docs/GITR2016/WEF_GITR_Full_Report.pdf [Πρόσβαση 03/09/2016]

<https://data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm> [Πρόσβαση 03/09/2016]

<http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energy-economics/statistical-review-2016/bp-statistical-review-of-world-energy-2016-full-report.pdf> [Πρόσβαση 04/09/2016]

Αρθογραφία

Baru Sanjaya, (2012), *Geo-economics and Strategy, Survival: Global Politics and Strategy*. Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://dx.doi.org/10.1080/00396338.2012.690978> [Πρόσβαση 21/05/2012]

Cox Michael, (2012), *International Relations, Power Shifts, Economic Change and Decline of the West*, Sega Publications. Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://ire.sagepub.com/content/26/4/369> [Πρόσβαση 08/12/2012]

Ito Takatoshi, (2011), the Internationalization of the RMB, Council on Foreign Affairs. [Πρόσβαση 15/06/2016]

Kirshner Jonathan, (2008), *Dollar primacy and American power: What's at stake?* Review for international relation. Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://dx.doi.org/10.1080/09692290801928798> [Πρόσβαση 12/11/2011]

Lee John, (2012), *China's Geostrategic Search for Oil*, The Washington Quarterly. Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://dx.doi.org/10.1080/0163660X.2012.706510> [Πρόσβαση 16/12/2012]

Levi&Clayton, (2012), *The Surprising Sources of Oil's Influence*, Survival: Global Politics and Strategy. Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://dx.doi.org/10.1080/00396338.2012.749637> [Πρόσβαση 16/12/2012]

Robert N. McCauley, (2011), *Internationalizing the Renminbi and China's Financial Development Model*, Council on Foreign Affairs. [Πρόσβαση 08/09/2016]

Swartz&Bouhan, (2011), Quarterly Update: *Foreign Ownership of U.S. Assets*, Council on Foreign Affairs. [Πρόσβαση 15/09/2016]